

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK POLITICOLOGIJA; SMJER MEĐUNARODNI ODNOSI I
DIPLOMATIJA

**“NACIONALNI IDENTITET U POSTKOLONIJALIZMU:
STUDIJA SLUČAJA AFRIKA”**

-magistarski rad-

Kandidat/kinja:

Nejra Selimović, 977/II-PIR

Mentor:

Valida Repovac Nikšić

Sarajevo, 02.10.2019.

NEJRA SELIMOVIC Nacionalni identitet u postkolonijalizmu:
Studija slučaja Afrika

2019.

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK POLITICOLOGIJA; SMJER MEĐUNARODNI ODNOSI I
DIPLOMATIJA

**“NACIONALNI IDENTITET U POSTKOLONIJALIZMU:
STUDIJA SLUČAJA AFRIKA”**

-magistarski rad-

Kandidat/kinja:

Nejra Selimović, 977/II-PIR

Mentor:

Valida Repovac Nikšić

SADRŽAJ

UVOD.....	5
I. METODOLOŠKI OKVIR RADA.....	7
1. Problem istraživanja.....	7
2. Predmet istraživanja.....	7
4. Sistem hipoteza.....	7
5. Metode istraživanja.....	7
6. Vremenski plan istraživanja.....	7
II AFRIKA U DOBA KOLONIJALIZMA.....	9
2.1. Afrika u periodu prije kolonijalizma.....	7
2.2. Samoopredjeljenje naroda.....	11
III IZGRADNJA NACIJE U AFRICI.....	17
3.1. Izgradnja nacije, izgradnja države i nacionalna država	17
3.2. Postkolonijalne države kao nacionalne države.....	18
3.3. Republikanske i politike centralizacije.....	19
IV UTJECAJ NACIONALIZMA NA DEMOKRATIJU.....	21
4.1. Etnička pripadnost kao varijabla kolektivnog identiteta.....	21
4.2. Prvi slobodni demokratski izbori – Studija slučaja Gvineja	21
4.3. Trenutna politička situacija u Gvineji.....	23
4.4. Utjecaj kolektivnih identiteta na današnju gvinejsku politiku.....	24
4.5. Etnička identifikacija i demokratija.....	24
V NACIONALNI IDENTITET U POSTKOLONIJALNOJ AFRICI.....	26
5.1. Postkolonijalizam.....	26
5.2. Pitanje identiteta.....	27
5.3. Panfrikanizam i Négritude.....	28
5.4. Pitanje identiteta. Studija slučaja podsaharska Afrika.....	29

5.5. Novi afrički ustavi: utjecaji i ciljevi. Studija slučaja Benina, Gane i Senegala.....	30
5.6. Afrički identitet.....	35
5.7. Etnički i građanski nacionalizam.....	36
5.8. Modernizacija, identitet i državljanstvo u Africi.....	37
5.9. Postkolonijalni neokolonijalni svijet.....	43
6.0. Država i nacija u postkolonijalnoj Africi.....	45
6.1. Jezička integracija.....	47
VI BUDUĆNOST POSTKOLONIJALNE DRŽAVE.....	51
6.1. Budućnost nacije-države u Africi.....	51
6.2. Kriza moderne afričke države i afričkog nacionalizma.....	51
6.3. Nakon nacionalne države: prema kojoj političkoj konstelaciji?.....	56
ZAKLJUČAK.....	59
LITERATURA.....	66

UVOD

Geografski posmatrano, Afrika je ogroman kontinent koji se danas sastoji od 54 zemlje s oko 1000 do 2000 jezika. Broj stanovnika raste na preko 800 miliona. Prikaz ogromnih kulturnih varijacija, običaja i navika od Lagosa do Lusake, Dakara do Dar-es-Salaama, od Kaira do Cape Towna izuzetno se razlikuju. Potraga za identitetom, naravno, ima svoj izvor. Izvor se sastoji od moralne potrage za suzbijanjem depersonalizacije i dehumanizacije kojoj su u prošlosti bili podvrgnuti mnogi Afrikanci, te ih i danas doživljavaju. Literatura o kulturnoj historiji i antropologiji puna je negativnih slika koje se tiču prirode afričkog identiteta. U najboljem slučaju, velik dio tih shvatanja se može označiti kao politička i ideološka propaganda koja želi omalovažavati i uprljati suštinu „Afrikanca“. Ustvari, problematika afričkog identiteta proizilazi iz ovih različitih percepcija koje su izmišljene u nekim zapadnim tradicijama u nastojanju da se projektuje superiornost Zapada. Problem afričkog identiteta potiče iz već poznatog stava da Afrikanci nemaju identitet, kao što se vjeruje da Afrika nije imala historiju osim historije Evrope u Africi. Danas zadatak stvaranja afričkog identiteta kroz historiju nije samo izazovan, već postaje više stimulisan intelektualno s obzirom na bogatstvo analiza koje pruža sve veća zajednica znanstvenika u otkrivanju činjenica o afričkoj prošlosti.

Afrika predstavlja jedan od najraznolikijih kontinenata u svijetu sa hiljadama etničkih grupa, od kojih svaka posjeduje različite jezike, dijalekte i kulturu. Vjerska raznolikost na kontinentu dokazuje širenje kršćanstva, islama i tradicionalnih afričkih religija. Kolonizacija Afrike trajala je nešto više od 70 godina u većini dijelova kontinenta. To je izuzetno kratko razdoblje u kontekstu univerzalnog historijskog razvoja. Ipak, upravo se u tim godinama desila promjena veća nego ikad prije. Proces kolonizacije u Africi, kao i u mnogim dijelovima svijeta, iskoristio je postojeću raznolikost kako bi utvrdio kolonijalnu vladavinu kroz stvaranje vještačkih proizvoljnih granica, podsticanje nejednakog razvoja i stvaranje hijerarhija među različitim etničkim grupama za kreiranje podjela.

Vijesti iz Afrike su uvijek na dnu medijskog interesovanja. U Ujedinjenim nacijama nema nijednog predstavnika afričkog kontinenta. Kako drugi kontinent na svijetu po svojoj veličini, iznimno bogat prirodnim resursima, nema neku vrstu glasa u međunarodnim odnosima koja bi predstavljala glas tog kontinenta? Zašto o Africi ne pričaju sami Afrikanci? Zašto im drugi određuju sudbinu? Manje od 40% postkolonijalnih afričkih država smatra se demokratskim državama. Kako se to dogodilo? Zašto su neke afričke države relativno stabilne i uspješne, dok drugim afričkim državama vladaju nemilosrdne diktature, prepune bolesti, siromaštva i

velikom nezaposlenošću, te se bore s nestabilnim građanskim ratovima ili genocidom? Šta razdvaja stabilne afričke države od nestabilnih? Koje su sličnosti i razlike u njihovim kolonijalnim historijama? U njihovom prijelazu iz imperijalizma na neovisnost? Kako je postignuta neovisnost? Koje su uloge pokreti oslobođenja igrali u izgradnji neovisne države i njezine politike? Kako su njihovi različiti pristupi utjecali na političke kulture, stavove i nacionalne identitete svojih građana? Kroz ovaj rad pokušat ću dati odgovore na ova pitanja, te kroz empirijsko-analitičku analizu istražiti šta je ostalo od prvobitnog afričkog identiteta.

U prvom poglavlju izložit ću metodološki okvir rada i predstaviti prezentaciju istraživačkog pitanja. Drugo poglavlje dat će odgovore na pitanja kakva je Afrika bila u periodu prije kolonijalizma, kako je počeo interes za osvajanjem afričkih država i vještačke podjele granica, te ću dati definiciju kolonijalizma koji je ustvari najbitniji za razumijevanje konflikta u Africi. Treće poglavlje daje objašnjenja niza ključnih povezanih koncepata, poput pojmove nacije, nacionalnosti, nacionalne države, etničke grupe i kolektivnih identiteta. Četvrto poglavlje posvećeno je utjecaju demokratije na afričkom kontinentu. Da li je demokratija dobar izbor za afričke države? Peto poglavlje daje uvid u pojam postkolonijalizam, objašnjava identitet Afrikanaca krojen od strane drugih, te za studiju slučaja uzima Gvineju. Šesto poglavlje posvećeno je budućnosti afričke države i afričkog društva i dalje razmatra opcije za opstanak ovog kontinenta. Na kraju rada iznijet ću svoj zaključak, te priložiti korištenu bibliografiju.

I METODOLOŠKI OKVIR RADA

- 1. Problemko pitanje:** posljedice nacionalizma u novom postkolonijalnom okruženju. Fenomen nacionalizma kao derivata nacije-države koji je platforma na kojoj borba za identitet postaje vidljiva.
- 2. Predmet istraživanja:** traženje identiteta i pokušaj da se utvrdi vrijednost i priroda novonastajućeg identiteta.

3. Ciljevi istraživanja

3.1. Pragmatični/društveni ciljevi

Osigurati bolji uvid u prirodu problema nacionalnog identiteta u Africi. Upoznavanje šire javnosti sa tim problemima. Utvrđivanje stepena u kojem nacionalizam utiče na saradnju, razvoj, demokratiju i konflikte.

3.1.2. Naučni/ znanstveni ciljevi istraživanja

Tokom procesa dekolonizacije, postkolonijalni subjekti pokušavaju ne samo da oslobole svoju zemlju, već i da oslobole svoje kulturu. Cilj je da se istraži ono što je ostalo od prvobitnog kulturnog identiteta, te naučno analizira novootkriveni identitet.

4. Sistem hipoteza

4.1. Generalna hipoteza: Evropska invazija trajno je promijenila afrički kontinent

4.2. Pomoćna hipoteza 1: Na postkolonijalni razvoj na afričkom kontinentu značajno utiče nacionalizam.

4.3. Pomoćna hipoteza 2: Postkolonijalne države su nacionalne države.

4.4. Pomoćna hipoteza 3: Africi nedostaje vodstvo.

4.5 Pomoćna hipoteza 5: Proces izgradnje nacije u Africi bio je uspješan.

5. Metode istraživanja

Izučavanje stručne literature te zakona u Africi, komparacija literature i komparacija zakona.

Metodološki koncept teze je teorijsko-analitički. Šira društvena perspektiva, pogotovo historijska, sociološka, politička, antropološka ili (socijalna) psihološka, potrebna je za obradu ovakve široke teme, interdisciplinarno prožimajući širok spektar disciplina. Sa stanovišta političke perspektive, u tezi se koriste principi studije slučaja sa elementima upoređivanja i analize diskursa. Teza se bavi društvenim fenomenima i procesima poput kulture, identiteta, globalizacije, diskursa i drugih. Ovi koncepti – a pogotovo ono što predstavljaju - mogu biti vrlo teško sami definisani. Definisanje ovih društvenih tendencija i njihovog razvoja često se teško primjenjuju empirijski, posebno u relativno kratkom vremenskom periodu. Takvo istraživanje zasniva se na opservaciji, autorskom iskustvu, ličnim znanjima i često i na subjektivnosti.

II AFRIKA U DOBA KOLONIJALIZMA

2.1. Afrika u periodu prije kolonijalizma

Da bi se upoznali sa Afrikom u postkolonijalnom razdoblju, prvenstveno je važno dati uvod u period prije kolonijalizma. Afrika prije kolonijalizma bila je neprihvatljiva teritorija sa relativno niskom gustom naseljenosti. Podsaharska Afrika, koja čini 18% površine planete, uvek je bila rijetko naseljena. Ovo je jedan od razloga za teškoće proširenja vlasti u centralnoj vlasti da reguliše sve grupe unutar granica. U većini studija o identitetu, uloga teritorije i granica se smatra osnovnom za formiranje lojalnosti i solidarnosti u zajednici koja naseljava određeni region, ali na teritoriji Afrike nije bilo faktora jedinstva. Iako je proširenje granica izražavalo zabrinutost kod nekih predkolonijalnih vladara, priroda autoriteta bila je sasvim drugačija. Moć, u predkolonijalnoj politici, nije bila zasnovana na kontroli teritorije. Na mnogo načina, Afrika u doba prije kolonijalizma bila je slična srednjovjekovnoj Evropi, gdje su suverenitet dijelili između crkve i različitih drugih političkih jedinica. Obilnost zemlje omogućila je migracionim pokretima potragu za produktivnijim okruženjem za poljoprivrodu ili raseljavanja koja su bila izazvana konkurencijom za isti teritorij. Bilo je lakše napustiti sporno mjesto nego stvoriti veze sa regijom. Disidentske grupe su također preferirale da se presele na nove teritorije kako bi se podčinile vladama kojima nisu bile zadovoljne, što je oslabilo nadležnost afričkih šefova i careva (Herbst, 2000: 36).

Historija Afrike je izuzetno mirna u pogledu sukoba između država, što je otežavalo izgradnju efikasnijeg i ekstenzivnijeg sistema sakupljanja naplate i odložilo izgradnju sveobuhvatne infrastrukture koja integriše različite regije. Teritorijalni ratovi u Evropi zahtijevali su veliku količinu resursa i ljudi koji promovišu razvoj mreža koji povezuju kapital i periferiju. Suprotno onome što se dogodilo u Evropi, sukobi na kontinentu uglavnom su motivisani interesom robova i bogatstva, a ne interesovanjem prijelaznih teritorija, tako da su zahtijevali manju mobilizaciju stanovništva. Modeli koji povezuju rat i formiranje identiteta ne uklapaju se savršeno u afričku historiju. Za mnoge autore, samo rat omogućava građanima da se identifikuju sa državom (Samuel Huntington je tvrdio da je "rat bio veliki podsticaj za izgradnju države", a Charles Tilly je otišao toliko daleko da kaže da je "rat učinio državu i država je učinila rat"). Proces konsolidacije države podrazumijeva razvoj serije emocionalnih veza izraženih u simbolima nacionalizma, koji se najbolje razvijaju kroz ratove. Osim nekoliko država kao što su Angola, Gvineja Bisao, Mozambik, Namibija i Zimbabve, koje su

se borile protiv oslobođilačkih ratova da bi stekle nezavisnost, niko drugi nije doživio traumu rata koji često ishodi nacionalnim ponosom. Teškoće ovih zemalja u podsticanju nacionalnog identiteta kroz mitove i bivše heroje odražavaju se u himnama svake zemlje, koje su podijeljene u paradoksalni pokret veličanja afričke nacionalnosti i lojalnosti države. Mnoge himne pokušavaju naglasiti mirni kvalitet afričkih naroda, a druge izražavaju nejasnu lojalnost, kao što je himna Malija koja ponavlja frazu "Za Afriku i tebe, Mali" (Herbst, 2000: 128).

Ono što je omogućilo veliki napredak u osvajanju unutrašnjosti bilo je dovođenje novih tehnologija. 1850. godine kinin je smanjio smrt malarije za 4/5, a razvoj efikasnijeg oružja također je doprinijeo opstanku istraživača. Spremnost da se Afrika osvoji, koja je u ovom periodu utjecala na gotovo čitavu Evropu, ima više objašnjenja, ali čak iako su sredinom 1880-ih Evropljani bili odlučni da osvoje Afriku, interes za upravljanje njom nije bio toliko jasan. Troškovi razvoja efikasnih administrativnih mreža bili su veoma visoki i kontinent nije bio ekonomski kritičan za Evropu. Iako nije bilo velikih poteškoća u nametanju strane vladavine, vlade koje su bile uspostavljene u vrijeme kolonijalnog perioda nisu bile vrlo elaborirane ili značajne; uglavnom ih je koristilo nekoliko ljudi koji su imali oskudnih finansijskih sredstava (Herbst, 2000, 65).

Nedostatak granica, lakoća migracije, tradicije zajedničkog suvereniteta, činili su predkolonijalno naslijede koje je podjelu kolonija učinilo teškim procesom za Evropljane. Berlinska konferencija iz 1884. godine bila je pokušaj rješavanja sporova oko stepena moći svake kolonijalne moći, posebno u vrijeme kada su nove države ulazile u trku za osvajanje kolonija. Formula koja je razrađena na konferenciji bila je da nijedna nova kolonijalna sila ne bi imala prava na teritoriju, osim ako nije ostvarila snažnu i efikasnu političku kontrolu nad njom. To je zahtijevalo da se svaki posjed mora efikasno upravljati ili u suprotnom metropola bi trebala odustati od njega. U praksi, ovlasti su uspostavile formalne zaštitnike, otuđujući pretenzije drugih okupatora, ali su nastavile da održavaju krhku kontrolu, dovoljnu samo da osiguraju slobodna tržišta za svoju trgovinu (Herbst, 2000).

Velika jedinstvenost državnog formiranja u Africi je da su mape bile nacrtane prije osvajanja i, uprkos onome što su prezentovale početkom dvadesetog vijeka, mnogi domaći stanovnici odbili su da se podvrgavaju bijeloj dominaciji i ostali pod upravom lokalnih glava. Mali broj vojnika i administratora narušio je stepen kolonijalnog prava. Na primjer, 1900. godine bilo je oko 3.000 portugalaca koji su kontrolisali čitavu zemlju Angolu, ostavljajući mnoge izolovane

ruralne zajednice. Događaji u Evropi, u suštini od tridesetih godina, ometali su proces proširenja moći i administrativnog sistema u unutrašnjost Afrike. Ambicije, uglavnom iz Francuske i Britanije, počele su da opadaju progresivno, a nakon Drugog svjetskog rata evropske države su bile previše zaokupljene svojom rekonstrukcijom kako bi započele nove poduhvate. Često su Evropljani djelovali kao predkolonijalni vladari i pretežno su odustali od borbe za održavanje kolonija (Herbst, 2000).

2.2. Samoopredjeljenje naroda

Povelja UN-a navodi dvije eksplisitne reference na princip samoopredjeljenja naroda. Član 1, paragraf 2 navodi da je jedan od ciljeva Ujedinjenih nacija "razvijati prijateljske odnose među narodima, utemeljene na poštovanju načela ravnopravnosti i samoodređenja naroda, i poduzimati druge prikladne mjere za učvršćenje svjetskog mira". Član 5 takođe govori o samoodređenju i poglavlja XI i XII se odnose na samoopredjeljenje kao samoupravu i nezavisnost za kolonije (Povelja Ujedinjenih naroda, 2019). Poslije Drugog svjetskog rata i dekolonizacije, kao „građani“ su identifikovani samo oni koji su živjeli na kolonijalnim teritorijama. Samoopredjeljenje je vezano za kolonije, tako da se etno-nacionalistički pokret u bilo kojoj državi nije smatrao legitimnim. To je bio način očuvanja stubova državno-centričnog međunarodnog sistema. Nadu da će pravo na samoopredjeljenje dovesti do okončanja prava na osvajanje izazvalo je ogroman optimizam u svijetu poslije Drugog svjetskog rata. Na mirovnoj konferenciji u Parizu pristigle su peticije, rezolucije, pisma i apeli iz Koreje, Armenije, Sirije, Ukrajine, Estonije, Latvije, Litvanije, Poljske, Češke, Albanije, Irske i mnogih drugih delegacija nacionalnih grupa, jedne da zahtijevaju promjenu suvereniteta, druge da donesu rezultate glasanja koje su već održane, a neke da zatraže formalno organizirane plebiscite. Međutim, svaka od delegacija velikih sila već je imala svoje ideje o smislu samoodređenja naroda. Princip je ograničen na pravo afričkih država da dobiju svoju nezavisnost, bez ikakvih prava na mijenjanje granica. Organizacija afričkog jedinstva (OAU) je također podigla prava države na viši nivo od prava pojedinaca u suočavanju sa samoodređenjem. Prve tri tačke Povelje potvrđuju suverenu jednakost svojih država članica, ne miješanje u unutrašnje poslove i poštovanje teritorijalnog integriteta. Samoopredjeljenje je smatrano samo zahtjevom onih zemalja koje su i dalje bile kolonije ili su bile pod kontrolom bijele manjine (Clapham, 1996: 20-21).

Široka podrška za održavanje granica od strane afričkih država i spoljnih sila pomogla je da spriječi mnoge nacionalističke pokrete, ali nije u potpunosti spriječila neke nestabilnosti, koje su često dovele do građanskih ratova kao što je bio Sudan. Jedan od uspješnih slučajeva bio je razdvajanje Eritreje, koja je zasnovala svoje tvrdnje da je dobila svoju podjelu u okviru Etiopije iz italijanskog kolonijalnog područja. Zapravo, velika većina teritorijalnih potraživanja u Africi je artikulisana na osnovu demarkacija napravljenih pod kolonijalnom vladavinom. Teritorije ili su bile zasebna kolonija ili jasna podjela unutar njih. Katanga, Togoland, Biafra, Jugoistočni Sudan i Eritreja su multietničke teritorije koje su pokušavale da ponovo definisu svoje granice zasnovane na istim principima teritorijalnosti nezavisnih država iz samih podjela doseljenika (Clapham, 1996: 49).

2.3. Kolonijalno iskorištavanje

Kolonijalizam u svom klasičnom obliku započeo je u Americi evropskom invazijom, okupacijom i eksploracijom (Quijano, 2000). Često je pogrešno shvaćen ili usko definisan. Neki ga pogrešno ograničavaju na geografsko područje ili period. Drugi ga, uvjereni da je kolonijalizam zastario i da je prolazan, smatraju sistemom koji više ne djeluje u Africi i generalno u svijetu. Nije ni čudo što je rasprava o kolonijalizmu u Africi postala ustaljena tokom posljednjih nekoliko decenija nakon što je većina afričkih zemalja stekla nezavisnost. Euforija se provlačila afričkim kontinentom, i ubrzo su Afrikanci pjevali državne himne i slavili uspon afričkih vođa na vlast. Afrikanci su tada mislili da su Evropljani otišli zauvijek, te su zato vjerovali da mogu nesmetano krenuti naprijed kako bi uživali u slobodi i prosperitetu. To nije bilo tako. Euforija i rastuće očekivanje ubrzo su ustupili mjesto razočarenju i očaju jer je kolonijalizam ostavio trajne posljedice, uključujući ne samo političke i ekonomске, već i kulturne, intelektualne i društvene.

Kao i kolonizacija Amerike i Atlantske trgovine robljem, bilo je to sistemsко nasilje - organizovano, neprekidno, metodično i voljno. Vođeni ekonomskim motivima, kolonizatori su napali kontinent kako bi dobili sirovine i tržišta za proizvedenu robu. Kako bi stekli jeftinu ili besplatnu radnu snagu, oni su ne samo okupirali zemlju, već su i napali narod da bi ih natjerali na pokornost. Kada su osvojili narod i zauzeli zemlju, napali su i njihove umove jer nijedan sistem ugnjetavanja ne traje bez okupacije uma i ontologije potlačenih.

Bitno je napomenuti da kada govorim o doslovnoj kolonizaciji, to ne mora značiti isključivi predmet postkolonijalne studije. Termin kolonijalizam obično se povezuje sa procesom promjene i koriste ga političari i pisci koji su se suprotstavili zapadnoj kolonijalnoj vladavini u Africi i Aziji. De Klerk ističe da se termin kolonijalizam "trenutno široko koristi od strane naučnika da definišu čitav fenomen kolonijalne vladavine iz jedne grupe u drugu i jedni druge iz jedne grupe u drugu" (De Klerk, 1988b: 537).

Nakon Atlantske trgovine robljem, Afrika je ušla u još jednu fazu eksploracije pod evropskim kolonijalizmom. Historija evropskog kolonijalnog iskorištavanja u Africi dobro je dokumentovana u brojnim studijama (Young, 1994; Reid, 2012). Službeno objašnjenje evropskog kolonijalnog osvajanja bilo je provođenje takozvanog Dvojnog mandata - za razvoj ili uvođenje svjetla na "mračni" kontinent, a istovremeno unapređenje ekonomskih interesa Evrope. U stvarnosti, afrička su društva izašla iz kolonijalizma izlomljena, iskorištena i opustošena, s trajnim deformitetima koji su se do sada pokazali nepogodnim za moderni ekonomski razvoj.

Proizvodi umjetnog račvanja afričkih društava dovelo je do stvaranja afričkih država kakve ih poznajemo danas. Danas postoje krize identiteta i nacionalnosti u više afričkih država. Jedna od posljedica tih državnih struktura bile su žalbe na marginalizaciju jedne skupine od druge, što je dovelo do rastrojenosti, etničkih tenzija i sukoba na načine koji ne mogu podržati socijalnu stabilnost i ekonomski razvoj. Posljedica ove nesigurne državne strukture bila je ta što su se politička takmičenja prebacila s natjecanja ideja na natjecanje etničkih grupa, religija i ličnosti, rugajući se tako idealima zapadne demokratije.

Uprkos retorici Dvojnog mandata, Evropa je preuzela kontrolu nad afričkim društvima kroz vojna osvajanja i suzbila domaća neslaganja sa vojnom silom¹. Kolonijalna Afrika također nije bila ravnopravno društvo, a kolonijalni službenici nisu se trudili sugerisati drugačije. Iako se sistem kolonijalne uprave razlikovao u različitim zemljama i o određenoj kolonijalnoj sili o kojoj je riječ, glavna obilježja eksploracije bila su ista bez obzira radi li se o britanskom sistemu indirektne vladavine ili francuskoj politici asimilacije ili krajnje okrutnoj eksploraciji koja je definisala kraljevu Leopoldovu vlast nad Kongom.

---

¹ Pobuna Mau Maua u kolonijalnoj Keniji bila je jedna od jakih sila koja se borila protiv kolonijalnog upada u Afriku. Međutim, britanske kolonijalne vlasti srušile su pobunjenike superiornom vojnom snagom (Reid, A History of Modern Africa, 2009)

U potrazi za resursima za industrijski rast Evrope, kolonijalni službenici stvorili su sisteme upravljanja i ekonomске institucije koje su omogućile veleprodajno iskorištavanje afričkih prirodnih resursa. Kolonijalno gospodarstvo kretalo se oko proizvodnje gotovinskog usjeva isključivo za izvoz u Evropu. Iako vjerojatno nema ništa loše u nalaganju kolonija za proizvodnju usjeva za izvoz, stvarni problem bio je u strukturi tog ekonomskog aranžmana. Iako su Afrikanci proizvodili usjeve, poljoprivrednici nisu imali ruku na tržištu svojih proizvoda - cijene su postavili evropski trgovci, a kolonijalna vlada osnovala je robne komisije. Iako su posrednici i robne komisije promovisane kao organi koji štite afričke poljoprivrednike od razlika u cijenama na međunarodnom tržištu, ti su organi u stvarnosti bili agenti eksploatacije i iznude. Dok su Afrikanci primali vrlo malo za svoj trud, evropski trgovci većinu su zarađivali od kolonijalnog gospodarstva, što je dovelo do osnivanja velikih evropskih kompanija koje su se hranile onim što su afrički poljoprivrednici donosili.

Kolonijalna ekomska struktura natjerala je Afrikance da proizvode gotovinske usjeve za izvoz, čak i na štetu proizvodnje hrane za opstanak. Uvođenjem gotovine u kolonijama temeljenim na evropskim valutama, Afrikanci su bili prisiljeni raditi za novac kako bi zadovoljili svoje dnevne potrebe (Falola i Heaton, 2008). Jedini način zarade bio je proizvodnja usjeva koji su kolonisti željeli, uvjetima koje su postavili evropski trgovci. Kultura proizvodnje gotovinskih usjeva za izvoz dovela je do odustajanja od drugih ekonomskih aktivnosti i postavila je pozornicu na krizu sa hranom u kolonijalnoj Africi. Ukupni efekt bila je nesigurna ekomska struktura ovisna isključivo o izvozu prirodnih resursa - bolest koja i danas definiše ekonomiju Afrike.

Ekonomski sistem koji je u afričkim kolonijama uspostavila kolonijalna uprava u suprotnosti je s deklaracijom o Dvojnom mandatu kao primarnoj misiji kolonijalizma. Umjesto toga, kolonijalne ekonomije suštinski su predlagale sprovođenje jedinstvenog mandata za unaprijeđenje evropskih ekonomskih interesa, dok su afričke kolonije ostavile u uvjetima u kojim bi naknadni razvoj bio gotovo nemoguć. Na mnogo je načina kolonijalna ekonomija poticala eksploataciju, te poremetila prirodni razvojni proces u Africi. Ovi temelji, nažalost održani i prošireni od strane afričkih vođa koji su preuzeli političku vlast pri nezavisnosti, pretvorili su prosječnu afričku državu u lanac uznenirujućeg siromaštva i nerazvijenosti.

Treba napomenuti da je kolonijalna vladavina donijela neki razvoj afričkim kolonijama. Može se spomenuti razvoj infrastrukture, kao što su asfaltirane ceste i željeznice, električna energija i uvođenje zapadnih obrazovnih i zdravstvenih ustanova kao neke od prednosti kolonijalizma.

Iako su kolonijalne strukture mogle na neki način pozitivno utjecati na živote nekih Afrikanaca, posebno na one koji su imali privilegiju da imaju direktne i indirektne kontakte s kolonijalnim gospodarima, u stvarnosti su bilo kakve koristi kolonijalizma bile uglavnom sporedne sa izvornim namjerama kolonijalnog plana. Čak i tamo gdje se priznaje da je kolonijalna vladavina možda imala neke pozitivne utjecaje na afrička društva, negativni efekti kolonijalnih osvajanja, poput ekstremne eksploracije koja je definisala kolonijalizam, i katastrofalne ostavštine grabežljivih političkih i ekonomskih institucija daleko prevazilaze bilo kakve sekundarne koristi koje su mogle izaći iz kolonijalizma.

Upravo je nedostatak dugoročnog interesa za afričke kolonije ili odsutnost prevladavajuće želje za trajnim naseljavanjem u afričkim kolonijama dovela Evropu do implementacije najefikasnijeg tipa kolonijalizma u afričkim kolonijama. Oni koji afričkim društvima prigovaraju zbog njihove naizgled nesposobnosti da pređu na održivi rast i razvoj (kao što su to učinile i druge bivše kolonije), često ne shvataju da je Evropa usvojila različite strategije kolonizacije u različitim kolonijama.

Kako nema pokušaja razmatranja ljubaznih riječi za vođe postkolonijalne Afrike koji su nažalost produžili granice eksploracije u svojim državama od preuzimanja političke vlasti od evropskih kolonijalnih službenika, kolonijalna vlast u Africi institucionalizirala je aranžmane upravljanja koji se održavaju na iskorištavanju državnih resursa radi uživanja privilegovane manjine. Ovaj sistem upravljanja izdržao je prilično dugo, i nažalost većinu Afrikanaca doveo do bijede i napuštenosti, istovremeno stvarajući privrženost političkim vođama i njihovim prijateljima. Politički sistem pod kolonijalnom vlašću bio je onaj koji je tretirao javne službenike - evropske službenike - kao glavni fokus vlasti. Vladine akcije bile su namijenjene isključivo unapređenju blagostanja i interesa kolonijalnih službenika. Kolonijalne policijske snage bile su instrument pokoravanja i iskorištavanja. Umjesto da budu zaštitnik prava građana, kolonijalna policija bila je instrument zastrašivanja, uznemiravanja i iskorištavanja Afrikanaca. Ova institucionalna filozofija državnih organa opstala je i nakon postizanja političke nezavisnosti, sa posljedicom gdje država uglavnom postoji kako bi oduzela resurse društvu radi uživanja državnih službenika.

Iako je došlo do promjena od kraja kolonijalne vladavine, kao što su uvođenje demokratskih izbora i neki oblik napretka u građanskim slobodama, ove promjene su bile samo na margini i nisu dovele do temeljne transformacije političkih i ekonomskih institucija (Kalu, 2017). Rezultat toga je da prosječna afrička država i dalje više predstavlja instrument eksploracije

nego mehanizam za postizanje razvoja i dobrobiti građana. Kolonijalni politički sistem nije pružio Afrikancima osnove građanstva - Afrikanci nisu imali riječ u kolonijalnoj upravi, a kolonijalni službenici rutinski su primjenjivali okrutne taktike kako bi dobili poslušnost opresivnih kolonijalnih politika. Iako se kolonijalna vladavina razlikovala od Atlantske trgovine robljem, jer kolonijalizam nije uključivao prodaju i transport Afrikanaca drugim društvima, evropski kolonijalizam u Africi mogao bi se opisati kao unutrašnje ropstvo, jer Afrikanci se u nekoliko aspekata nisu razlikovali od robova, iako su djelovali u vlastitim zajednicama.

18. i 19. stoljeće, kada su Evropljani djelovali u Africi, vrlo je bitno za razumijevanje konflikta u Africi. Period kolonizacije nije bio politički konsolidovan kao neke evropske države koje su bile spremne na ratove, te koje su se konsolidovale za to. Evropa je izgrađena i spremna na konfliktu. Ipak, Evropa je bila ta koja je izmislila nacije.

Mogu zaključiti kako je kolonijalizam bio sistem koji je dobro funkcionalisan u interesu metropola. U toku istraživanja ove teme, naišla sam na mnoge argumente koje sugeriraju da je s jedne strane došlo do eksploatacije i ugnjetavanja, ali da su s druge strane kolonijalne vlade učinile mnogo u korist Afrikanaca i razvijala Afrike. Iako jeste došlo do izgradnje određenih institucija, ja tvrdim da je kolonijalizam imao samo jednu svrhu - eksploataciju kontinenta. Sve ostalo je bilo odvraćanje od toga. Šta su uradile kolonijalne vlade u interesu Afrikanaca? Ukupna suma izgrađenih željeznica, škola, bolnica, i sl. bila je nevjerojatna mala. Bez sumnje, evropska nasilna invazija zauvijek je promijenila običaje, tradiciju, i živote svih Afrikanaca na kontinentu, čije posljedice možemo vidjeti i danas.

III IZGRADNJA NACIJE U AFRICI

3.1. Izgradnja nacije, izgradnja države i nacionalna država

Nakon afričke dekolonizacije 50-ih i 60-ih godina, sociolozi su bili zabrinuti zbog potrebe za onim što se tada nazivalo "nacionalnom integracijom" u društvima sa višestrukim etničkim, religijskim i rasnim raskolima (Binder, 1964: 622-631; Coleman i Rosberg, 1966; Zolberg, 1967: 449-467). Ovaj problem je nedavno istražio Collier (2009), Miguel (2004) i drugi koji su se zalagali za izgradnju nacije kao politiku promovisanja izgradnje države na kontinentu koji je sada poznat po političkoj nestabilnosti. Međutim, do sada niko nije ispitivao efekte izgradnje nacije na nacionalnoj integraciji u postkolonijalnoj Africi.

Prema Von Bogdandy-u, izgradnja nacije je normativni koncept koji može imati divergentna značenja u različitim kontekstima. Prvenstveno se shvata kao proces stvaranja kolektivnog identiteta ili nacionalne zajednice kroz političku integraciju članova unutar određenog područja (Von Bogdandy, 2013: 585). 'To je autohtoni proces koji često privlači postojeće tradicije, institucije i običaje, redefinišući ih kao nacionalna obilježja kako bi podržao narodnu tvrdnju o suverenosti i jedinstvenosti' (Von Bogdandy, 2005: 586). U biti, strategije izgradnje nacije pokušavaju stvoriti nadmoćni nadnacionalni identitet koji bi trebao zamijeniti i / ili podvrgnuti subnacionalne identitete i kulture (Bauman, 1998).

Pojmovi izgradnja nacije i izgradnja države ponekad su korišteni naizmjenično. Međutim, izgradnja države se općenito odnosi na izgradnju državnih institucija za funkcionisanje države, a izgradnja nacije odnosi se na izgradnju nacionalnog identiteta koji je također ključan za funkcionisanje države. Za jasnije razumijevanje izgradnje nacije važno je razumjeti ono što je "nacija", a također i razlikovati izgradnju nacije s konceptom "nacionalne države" sa kojom se često povezuje. Rane koncepcije su definisale naciju kao skupinu ili rasu ljudi koji su dijelili historiju, tradiciju i kulturu, ponekad religiju, a obično jezik (Alesina i Reich, 2013: 18). Dakle, zemlje obično obuhvataju nekoliko država kao što je Velika Britanija koja obuhvata četiri države, Englesku, Sjevernu Irsku, Škotsku i Vels. U tom smislu, mnoge afričke zemlje obuhvataju više nacija. Međutim, neki naučnici razlikuju etničku naciju, utemeljenu na društvenoj konstrukciji rase ili etničke pripadnosti i građansku / demokratsku naciju koja se temelji na zajedničkom identitetu i odanosti skupu političkih ideja i institucija (Stephenson, 2005). Schnapper (1997) primjećuje da građanska nacija integriše ljude u

zajednicu građana bez obzira na njihov nacionalni identitet. Schnapper (1997: 229) dodaje da, "kroz pojam državljanstva, građanska nacija nadilazi sve posebnosti kao što su biološke, historijske, ekonomске, društvene, vjerske ili kulturne razlike. Svaki građanin ima ista prava i iste dužnosti i podliježe istim zakonima bez obzira na njegovu rasu, spol, vjeru, socioekonomski status ili etnički identitet." Neke zemlje potiskuju etničke identitete i uzdižu pojam građanske nacije što znači da se izgradnja nacije također može odnositi na izgradnju zajedničkog identiteta fokusiranog na određene građanske političke karakteristike.

Kada skupina ljudi ili nacija postane definisana politička cjelina, smatra se nacionalnom državom. Država-nacija može postojati nakon jasnog razumijevanja naroda od strane skupine ljudi ili čak u okolnostima u kojima nema koncepcije nacije. Na primjer, Rejai i Enloe smatraju da je "u mnogim zapadnim zemljama osjećaj nacionalnog identiteta od strane nacija evoluirao prije kristalizacije struktura političke vlasti nacionalne države, dok u novonastalim zemljama autoritet i suverenitet nacionalne države teče prije samosvijesti nacionalnog identiteta i kulturne integracije." Zbog toga su u Africi i drugim dijelovima svijeta nametnute nacionalne države odozgo i nastale kolonizacijom bez razmatranja različitih identiteta i potrebe za kulturnom integracijom tako da nije rijetko da granice odvoje kohezivnu skupinu ljudi. Proaktivniji proces stvaranja nacionalnog identiteta kroz izgradnju nacije unutar granica nacionalnih država stvorenih kolonizacijom je bio potreban u tim zemljama da stvari i ojačanove ovisne političke entitete (Rejai, Enloe, 1969: 140).

"Nacionalistički princip zahtijeva da se političke i "etničke" jedinice međusobno pokrivaju" (Gellner, 2003: 62). Drugim riječima, ako prihvatimo tvrdnju da je etnička pripadnost u osnovi definisana kao zajednička kultura, onda nacionalistički princip zahtijeva da svi ili skoro bilo ko unutar određene političke jedinice pripada istoj kulturi i da se svi članovi iste kulture nalaze u istoj političkoj jedinici: jednostavno: jedna kultura, jedna država.

3.2. Postkolonijalne države kao nacionalne države

Nacija-država je primarni način političke organizacije u međunarodnom sistemu danas. Na osnovu uspjeha nacije-države u Evropi, mnogi smatraju da je prirodno za postkolonijalne afričke vođe da pokušavaju kulturološko homogenizirati i izgraditi nacije iz država koje su naslijedile (Rothchild, 1983). Međutim, uz mogući izuzetak Tanzanije, generalno se smatra da postkolonijalne afričke države nisu nacionalne države.

Proces formiranja kolektivnog nacionalnog identiteta unutar određenog teritorija koji se široko naziva izgradnja nacije bio je imperativ za mnoge afričke vlade, pogotovo nakon sticanja neovisnosti. To je bilo neophodno da bi se ujedinila postkolonijalna društva koja su bila podvrgнутa godinama kolonijalizma. Različite afričke zemlje usvojile su različite politike izgradnje nacije. Zemlje su usvojile strategije poput promjene naziva države, glavnog grada ili valute kao što su istakli Bandyopadhyay i Green (2013: 109). Young (2004) je također primjetio kako su "brojni rituali, kao što su nacionalni praznici, nacionalne himne i dnevne ceremonije povlačenja u svim administrativnim jedinicama, stavili nacionalnu ideju u svijest javnosti" (Young, 2004: 12). Pored ovih običnih politika izgradnje nacije, postojale su otvorene i duboke politike poput promjene nastavnog plana i programa, stvaranja jednopartijskih država, vjerske i jezičke homogenizacije i neetnički popisi (Young, 2004: 13). Važno je napomenuti da ne postoji plan ili jedna veličina za izgradnju nacije, nego različite zemlje vode različite strategije izgradnje nacije u zavisnosti od društvenog, političkog i ekonomskog konteksta.

Zbog raznolikosti afričkog kontinenta i uporne pojave etničkih, vjerskih i drugih oblika nasilnog sukoba, izgradnja nacije koja se u ovom radu shvata kao proces formiranja kolektivnog nacionalnog identiteta na određenoj političkoj teritoriji ili naciji državi i dalje je važna ideja u Africi.

3.3. Republikanske i politike centralizacije

Mnoge afričke vođe nakon neovisnosti smatrali su da održavanje lokalnog etničkog identiteta predstavlja prepreku izgradnji novih nacionalnih identiteta: na primjer, predsjednik SamoraMachel iz Mozambika, imao je poznatu izreku "kako bi nacija živjela, pleme mora umrijeti" (Mamdani, 1996: 135). Zbog toga su mnoge vođe pokušali ukinuti tradicionalna kraljevstva i savezne sisteme koje su etnički identiteti povratili (Gennaioli, Rainer, 2007: 185-186).

Nekoliko neovisnih afričkih država naslijedilo je monarhijskog šefa države koji je historijski vladao u ime samo nekih građana. U Srednjoj Africi, i Burundi i Uganda postale su neovisne od tradicionalnog kralja kao šefa države, samo da bi kasnije vlade ukinule obje monarhije 1966. i 1967. godine. U Etiopiji je car bio smatrano pristrasnim prema amharskoj etničkoj

skupini, pa je tako Derg koji je preuzeo vlast 1975. također ukinuo monarhiju kao jedan od prvih aktova (Gennaioli, Rainer, 2007: 187).

Federalizam je također shvaćen od različitih režima kao prepreka izgradnji jedinstvenog nacionalnog identiteta. Na primjer, nakon što su Ujedinjeni narodi 1950. promovisali stvaranje Federacije Etiopije i Eritreje, HailieSelassie raspustio je Uniju i ponovo centralizovao Etiopiju 1962. godine; u susjednom Sudanu, vlada predsjednika Nimereija na sličan je način ukinula Južnu regionalnu vladu 1983. godine koja je formirana kao dio mirovnog sporazuma iz Addis Abebe iz 1972. godine. U Demokratskoj Republici Kongo Mobutu je ukinuo savezni sistem 1965. godine kao jedan od prvih aktova na funkciji, dok je predsjednik Johnson Aguiyi-Ironsi ukinuo federalizam u Nigeriji tokom kratkog mandata na dužnosti 1966. godine. Napokon, u Kamerunu, koji je postao neovisan 1961. godine sa odvojenim saveznim državama za englesko govorno područje Zapadnog Kameruna i francusko govorno područje Istočnog Kameruna, predsjednik Ahidjou 1972. godine proglašio je unitarnu državu i promijenio službeno ime zemlje iz Federalna Republika Kamerun u Ujedinjena Republika Kamerun (Gennaioli, Rainer, 2007: 191-193).

Prvobitni problem izgradnje nacije u Africi polazi od toga da u Africi ne postoji koncept „nas protiv njih“. To nisu države zasnovane na nacijama, i nemaju sukobe na osnovu svoje uključive religije i identiteta. Afrikanci vjeruju u pluralizam, što nije bila ideja Evropljana. Kada su Evropljani ušli na kontinent, došlo je do potpunog sloma društvenih normi i ponašanja koji su se godinama gradili u Africi. Dolazi neko koga zanima isključivo eksploracija. U nastavku ču detaljnije o tome.

IV UTJECAJ NACIONALIZMA NA DEMOKRATIJU

4.1. Etnička pripadnost kao varijabla kolektivnog identiteta

Razumijevanje pitanja kolektivnih identiteta je jedna od trenutnih i hitnih tema savremene Afrike. Ovi identiteti određuju vrijednost zajedničkog afričkog konteksta, posebno u društveno-političkom kontekstu. Na primjer, oni imaju vrlo značajan utjecaj na mehanizme koji određuju njihov politički izbor, političku stranku koju oni biraju, političke lidere, te politički program kao rezultat toga. Snažni kolektivni identiteti mogu dovesti do rasta nacionalističkih ili iredentističkih tendencija ili u jakoj političkoj stratifikaciji zasnovanoj, na primjer, na etničkom ili vjerskom ključu (Gellner, 2003: 19).

Pitanje kolektivnih identiteta i njihov odnos prema politici je aktuelno pitanje u čitavoj Africi. Kroz skup identiteta, zajednička afrička osoba "identificuje" se sa svojim okruženjem, unutar svoje zajednice ili šire socijalne jedinice. Ovi identiteti u velikoj mjeri utječu na razmišljanje pojedinca, posebno na društveno - političkom nivou: koja je politička partija izabrana, šta su politički principi i vrijednosti koje politički lideri identificuju, u kojoj mjeri se politički izbor vrši skupom vlastitih preferencija birača i do koje mjere ih se "preporučuje" od strane lokalne, društvene ili vjerske vlasti koju prepoznaće. Međutim, tema kolektivnih identiteta (ne samo u Africi) je i dalje nedorađena. Posebno u periodu afričkih savremenih država, prilikom ispitivanja društvenih i političkih procesa, važno je uzeti u obzir ovaj faktor, a ne pribjegavati generalizaciji tvrdnji i kategorizacija.

U Africi je osjećaj narodnosti važan za političko izražavanje i formiranje grupa. Politički život vodi se kroz složenu mrežu društvenih snaga i među-identitetskih odnosa. Teško je razumjeti državu u Africi, a samim tim i procijeniti njezinu sposobnost formulisanja i provođenja politike, bez provjere njenih socijalnih podloga. Većina studija savremene Afrike naglasila je važnost kolektivnog identiteta u stvaranju društvenih korijena i strukture javnih institucija. Uprkos monopolističkom otporu vlada, afrički narodi su uvek pokušavali svoje političko sudjelovanje temeljiti na pitanjima identiteta kao što su pleme, etnička pripadnost, rasa, kultura, spol i religija (Chazan, Lewis, Mortmier, Rothchild, Stedman, 1999: 75).

U praksi, razlika između kolektivnog identiteta i etničke pripadnosti nije sasvim jasna. Nacionalnost je vjerojatno najčešće korišteni pojam za opisivanje osjećaja pojedinca o tome ko je on / ona. Međutim, u mnogim djelima koja se bave etničkom pripadnošću često se

pojavljuju različite upotrebe. Na početku se etnička pripadnost posmatra kao koncept višeg reda, referent opšte organizacije koji uključuje brojne sporedne aspekte. Ozbiljno proučavanje etničke pripadnosti, kao i mnogih drugih, duguje mnogo uvidima Maxa Webera (1864-1920), čija razmišljanja ističu definiciju etničkih grupa kao masovnih statusnih grupa (Chazan, Lewis, Mortmier, Rothchild, Stedman, 1999: 76).

Etnička skupina može se definisati kao skupina pojedinaca sa osjećajem za narodnost temeljenim na prepostavljenim zajedničkim sociokulturalnim iskustvima i / ili sličnim fizičkim karakteristikama. Drugim riječima, etnička skupina je kolektivitet unutar šireg društva koji ima stvarnu ili prepostavljenu zajedničku baštinu, sjećanja na zajedničku historijsku prošlost. Primjeri takvih simboličkih elemenata su: obrasci srodstva, fizička blizina, oblik jezika ili dijalekta, plemenska pripadnost ili bilo koja njihova kombinacija. Takve ljudske skupine sadržavaju subjektivno vjerovanje u svoje zajedničko dostojanstvo zbog sličnosti fizičkog tipa ili običaja ili oboje, ili zbog sjećanja na civilizaciju, kolonizaciju ili migraciju (Schemerhorn, 1978: 12).

4.2. Prvi slobodni demokratski izbori – Studija slučaja Gvineja

Republika Gvineja, ponekad također nazvana "Gvineja-Konakri", je država u kojoj su sadržani brojni savremeni afrički problemi. Ona je jedna od najsirošnijih zemalja svijeta, pismenost njenog stanovništva je znatno ispod 50%, a brojni drugi statistički podaci se nalaze na repu: drži, na primjer, neelitistički primat u broju malarije bolesti po glavi stanovnika. Zemlja se i dalje suočava sa nizom problema tipičnih za regiju zapadne Afrike, kao što su visoke stope nataliteta i brzi rast demografije, brzorastuće uništenje i degradacija životne sredine, zavisnost od strane pomoći, ili pad zanatske i poljoprivredne proizvodnje zbog jeftinog Azijskog izvoza (Gellner, 2003: 111). Istovremeno, Gvineja nikako nije ekonomski "tigar" poput nekih drugih afričkih zemalja, tako da ne uspijeva da sačuva ove osnovne ekonomske i socijalne probleme brzim ekonomskim rastom (u zapadnoafričkom regionu, preko 10% rasta Gvinejskog BDP-a nije premašio 3%, što je čini jednim od posljednjih afričkih ekonomija (CIA, 2019). Pored toga, zemlja je patila od epidemije ebole u 2014. i 2015. godini, koja je imala brojne razorne utjecaje (CDC, 27.8.2019.).

4.3. Trenutna politička situacija u Gvineji

Položaj Alpha Condéa kao prvog demokratski izabranog predsjednika Gvineje teško je opterećen političkim naslijedem koje je naslijedio od svojih prethodnika. Ta društvena i politička baština u velikoj mjeri određuje njezine političke sposobnosti, manevarski prostor i političku prihvatljivost njezinih koraka. On je sam po sebi sastavni dio ove baštine (Gellner, 2003: 114).

Pod vladom Condie, zemlja je vidljivo porasla ekonomski, ali ne može se jasno reći da je to uglavnom Condéova zasluga. Nakon demokratskih izbora 2010. godine zemlja je privukla veliki broj stranih investitora, te je na primjer, segment malih poduzeća postao uspješniji. Pozitivne promjene vidljive su u zemlji na prvi pogled. Uz iznimku epidemije ebola, prvi mandat Condéa mogao bi se smatrati velikim postignućem. Ova vrsta promjene obično dolazi s političkom stabilnošću. Takva konstelacija u zemlji s tako malom demokratskom tradicijom i institucionalizacijom te u okolnostima pod kojima je društvo podijeljeno izaziva značajnu zabrinutost što se tiče budućeg razvoja. Došlo je do značajnog smanjenja restriktivnih instrumenata nego što je to bio slučaj u režimima Tourheyja i Contheea, što je omogućilo da sukobi, iako manji, dobiju na intenzitetu. Otvoreni sukobi su se dešavali ranije, ali su brzo i naglo potisnuti. Protivnici su uhićeni i pogubljeni, a veliki dio stanovništva završio je emigracijom (Gellner, 2003: 114).

Gvineja duguje svoje savremeno naslijeđe modernom postkolonijalnom razvoju. Historija Gvineje iz druge polovine 20. vijeka također je bogata istraživanjima nedemokratskih režima, uzimajući u obzir modernu afričku tradiciju punu diktatora, autokrata, vojnih režima i državnih udara. Pet decenija od nezavisnosti 1958. godine, Gvinejom su vladali nedemokratski i autoritarni režimi, te građanski i vojni, često veoma krvavi, koji su je doveli na ivicu ekonomskog i - također – njenog društvenog kolapsa. Ovaj period je dovodio do većeg broja pomenutih problema i pojava s kojima se Gvineja bori do današnjeg dana. Uzrok trenutnog stanja političke kulture i događaja, ne samo u Gvineji, nije polaritet društva na osnovu etničke pripadnosti. Etnička pripadnost je samo alat u ovom slučaju. Razlog za to je politika, respektivno, političke manipulacije i demagogije, posebno u modernoj kolonijalnoj i postkolonijalnoj historiji.

4.4. Utjecaj kolektivnih identiteta na današnju gvinejsku politiku

Kolektivni identitet postaje najjači kada je ugrožen. U slučaju Gvineje, etnička pripadnost je prijetnja i na temelju toga se predstavljaju etnički identiteti drugih ljudi. Nezavisna Gvineja osnovana je prvenstveno na idealu nacionalne države. Ako pretpostavimo zaključke o ratovanju i državnom uređenju kao organizovanom kriminalu u afričkom okruženju, takvo korištenje etničke pripadnosti smatra se državnim neprijateljem kao načinom za izgradnju države. Zbog toga je etnička pripadnost postala odlučujući faktor političke kulture u Gvineji. Ta politička preferencija ili mehanizam odlučivanja u današnjoj Gvineji nije određen potrebom za pozitivnim ispunjavanjem građanskih prava, već prvenstveno kroz etničku pripadnost i politiku (Tilly, 1985: 169-191).

Kolektivno pamćenje i takozvana kolektivna trauma i kolektivna rekonstrukcija prošlosti od velike su važnosti u tako pretjeranom i podijeljenom društvu koje je tako snažno povezano s kolektivnim identitetima (ne samo etničkom). Te je pojave vrlo teško definisati, a njihovi učinci i prateći fenomeni su empirijski pogodjeni. Međutim, izvjesno je da su oni još uvijek jako uključeni u oblikovanje kolektivnih identiteta, također u odnosu na politiku (Berman, 1997: 435).

Na primjeru Gvineje se može pokazati kako formiranje kolektivnih identiteta - u ovom slučaju etničkih, nacionalnih i afričkih - identiteta može biti faktor u društvu i politici, što može utjecati na zemlju, njene stanovnike i političku kulturu vrlo značajno.

4.5. Etnička identifikacija i demokratija

Demokratija bi trebala djelovati djelotvornije kada postoji snažan osjećaj nacionalnog identiteta. Neuberger (2000) daje četiri razloga zbog kojih je snažna etnička identifikacija štetna za demokratiju. Prvo, bez sveobuhvatnog identiteta, vrlo je malo konsenzusa o tome šta je u najboljem interesu države. Drugo, etnička identifikacija može dovesti do glasanja etničkog bloka; ali da bi demokratija bila uspješna, pojedinci trebaju glasati o politici, a ne po etničkim (ili drugim subnacionalnim) linijama (Horowitz, 1982). Treće, glasanje etničkog bloka značilo bi da nema mogućnosti da gubitnici na izborima pobijede sljedeći put, čime bi se postigla mirna potraga za moći. Konačno, etničke manjine nemaju poticaj za podršku uspjeha ili ustrajnosti demokratizacije, sugerijući da će podrška demokratiji biti mala među etničkim manjinama u državama sa niskim nivoom nacionalizma. Utjecaj nacionalizma na

demokratiju izuzetno je važan u Africi, jer je većina afričkih država u posljednjih dvadeset godina postala barem nominalna demokratija (Neuberger, 2000).

Također, usklađivanje lokalnih i globalnih glasova tražilo je demokratiju kao preduvjet za bilo kakvu ekonomsku i vojnu potporu afričkim postkolonijalnim režimima. Sve je počelo 1990. godine s francuskim predsjednikom Francois Mitterrandom, govoreći na samitu o Franko-Africi, kojem su prisustvovali brojni šefovi država iz Frankofonske Afrike, da će francuska ekonomski i vojna pomoć biti dodijeljena onim režimima koji su počinili napredak prema demokratiji (Marchesin, 1995: 5-24).

Od završetka hladnog rata Afrika je postajala sve više demokratska. Postoji značajna rasprava o efektima demokratizacije na ekonomski rast i građansko nasilje. Etnička grupa je temeljna metafora građanskog svojstva u savremenoj Africi. Etnicitet je snažna sila. Ako se želi postići afričko rješenje demokratskog pitanja, to se mora uzeti u obzir. Demokratiju u Africi oblikovale su kolonijalne sile koje su upravljale Afrikom do razdoblja dekolonizacije koja je započeta šezdesetih godina prošlog vijeka. Nakon toga Afrika je pokušala slijediti evropski model demokratskog upravljanja. Mnogi tvrde da je demokratija dobra iz više razloga. Povezana je s većom slobodom, što je suštinski dobro. Također je povezana s boljim upravljanjem, što može značiti i bolje institucije koje će omogućiti ekonomski rast i bolja javna dobra koja će poboljšati blagostanje. Međutim, iako je afrička demokratija pokazala određeno poboljšanje, ona i dalje ima problema s legitimitetom, a afričke države su okarakterisane kao koruptivne i autokratske. Kolonijalne su sile afričkim državama nametnule politički sistem koji je bio kopija zapadnog modela demokratije, ali afričkim ljudima potpuno stran. Ne samo da ideja zapadne demokratije nije bila poznata afričkim državama, već prije svega, primjer koji su postavile evropske sile tokom razdoblja kolonijalne vladavine, nije bio baš demokratski. U Africi, većina ne osjeća odanost često neefikasnim i slabim vladama, koje pružaju minimalnu razinu sigurnosti i nizak životni standard. Model moderne države koji je nametnut na afričkom kontinentu nema potrebni legitimitet za demokratski napredak.

Dvije prepreke za dobivanje povjerenja građanstva u demokratiju su neefikasna ekonomija i korupcija. Ozbiljni ekonomski problemi igraju centralnu ulogu u političkoj nestabilnosti, ograničavajući tranziciju prema demokratiji. Trenutno se čini da su socijalni problemi poput migracija, dugova, siromaštva, nepismenosti, kriminala, nezaposlenosti, bolesti, inflacije i nedostatka infrastrukture veći nego pritisci za transformacije u demokratiju.

V NACIONALNI IDENTITET U POSTKOLONIJALNOJ AFRICI

5.1. Postkolonijalizam

Prvenstveno će ovdje istaknuti problem s pojmom „postkolonijalno“. Pojam „postkolonijalno“ od samog početka kritikovan je i samo mali broj autora zapravo prihvata taj pojam kada označava svoja djela. Jedan od problema s ovim pojmom podrazumijeva da je razdoblje kolonijalizma gotovo, a iako su države tehnički neovisne, neki naučnici tvrde da se to ipak i dalje dešava, ali na neke suptilnije načine. Osim toga, neki kritičari se slažu da je postkolonijalna književnost u cijelosti povezana s kolonijalizmom koju su napisali članovi kolonizovane zajednice, i da nema vlastitu kvalitetu.

Prema Louise Viljoenu (1996: 159), upotreba prefiksa "post" ukazuje na "privremenu pauzu, praćenje ili čak zamjenu, što podrazumijeva da se postkolonijalizam može čitati kao nagovještaj na ono što prati kolonijalizam." Tako VanderMerwe i Viljoen (1998: 167) kažu "kolonijalizam [...] tako sadrži i poricanje i neophodni nastavak kolonijalizma".

Ashcroft, Griffiths i Tiffin (1995: 2) opisuju postkolonijalizam na sljedeći način: „Postkolonijalna teorija uključuje diskusiju o iskustvima različitih vrsta: migracija, suzbijanje rostva, prikaz otpora, razlika, rasa, spol, mjesto i odgovore na implicirani glavni diskurs Imperijalne Evrope“. Prema Van derMerweu i Viljoenu (1998: 167), postkolonijalizam "zauzvrat totalizuje hegemoniju i briše lokalnu jedinstvenost i divergentna lokalna historijska zbivanja radi ideje o homogenoj globalnoj teoriji postkolonijalizma" (Van derMerwe, Viljeon: 1998: 167).

Sa tačke gledišta Afrike, termin "postkolonijalno" se generalno koristi po prvi put pri reorganizaciji kolonijalnog poretka na afričkom kontinentu nakon Drugog svjetskog rata. Međutim, tačka u kojoj se termin počinje komercijalizovati upravo je vrijeme 1956. i 1957. godine kada su Sudan i Gana stekli sukcesivnu nezavisnost od Afrike kroz oslobođilački rat sa kolonijalnim silama. U šezdesetim godinama kada su afričke države, uključujući Nigeriju i Keniju, počele da osvajaju nezavisnost, termin "postkolonijalno" već je prevazilazio nivo generalizacije (Van de Merwe i Viljeon, 1998).

U dvadesetom vijeku, zemlje u Africi su i dalje bile pod okriljem zapadnih naroda, uglavnom evropskih. Reakcija kolonijalizovanih stanovnika Afrike na kolonijalizaciju se pojavila nakon

1960. godine, što je dovelo do nasilja i dalje zbumjenosti. Kao rezultat zapadnog kolonijalizma, ljudi Afrike bili su uronjeni u egzistencijalnu krizu identiteta.

5.2. Pitanje identiteta

Prošlo je dva vijeka otkad je Immanuel Kant u svojoj posljednjoj i ne tako poznatoj knjizi Antropologija u pragmatičnom smislu („Antropologija u pragmatičnom smislu“, 1798) opisao temelje nove naučne discipline, doktrinu o čovjeku i njegove motive akcije koje je nazvao pragmatičnom antropologijom. Napori za hvatanje ovih motivacija doprinijeli su razvoju društvenih nauka kao što su antropologija, sociologija, etnologija ili religija. Sve ove discipline, iz različitih uglova, proučavaju uzroke i posljedice ljudskog ponašanja i vrlo često se bave i konceptom identiteta i onim što on predstavlja. Identitet je veoma veliki koncept i može se baviti njime u nizu aspekata - psihološkom, sociološkom (u užem smislu i politički), antropološkom ili filozofskom, na primjer. Svi ovi pristupi su bliski i međusobno se dopunjavaju: to je mješavina vjerskih, kulturnih i socioloških uzroka (Chabal, 2009: 27).

Definicija identiteta koju je dao Gellner: „Identitet je skup utjecaja društvenog okruženja, obrazovanja, ličnosti i karaktera pojedinca; to je konstrukcija misli, skup aspekata, pojava i svojstava koja se konstantno pretvaraju u interakcije sa drugima i okolinom. Naši identiteti su blisko vezani za kulturu, ovu obaveznu "opremu ljudske vrste". Štaviše, identitet nije stagnirajuća država, već složen, interaktivan i stalno tekući proces uhvaćen u određeno vrijeme i mjesto - oni su promjenljivi, nestaju, formiraju se i reaguju na bezbrojne stimulacije, posebno u današnjem globalnom svijetu, ova slika se mijenja i brzo se razvija i sklona je iznenadnim promjenama. Fenomen identiteta je živahan i interaktivni organizam na individualnom i kolektivnom nivou, lokalnom, regionalnom i transnacionalnom (Gellner, 2003: 15).

Nešto teže za definisati su neka značenja novijeg izraza povezanog sa identitetom, kao što je već spomenuti "nacionalni identitet". Ovdje je tumačenje podređeno autoru, na primjer, da li se odnosi na njegovu pripadnost naciji ili nacionalnoj cjelini, specifičnosti i jedinstvenosti jedne nacije ili obliku izražavanja patriotizma. Nacionalni identitet se smatra jednim od najupečatljivijih vrijednosti u modernom vremenu. Zajedno sa ekonomskim rastom, glavni princip političkog legitimite je "procjena prihvatljivosti režima". Dvije osnovne pretpostavke nacionalnog identiteta su jedinstvena kultura i organizacija, koju najčešće

predstavlja država. Slično tome, nacionalizam se zasniva na kulturnoj sličnosti koja ga čini "osnovnom društvenom vezom" (Gellner, 2003: 41).

5.3. Panafrikanizam i Négritude

Afrički nacionalizam bio je ustvari poseban oblik mašte o slobodi. Dekolonizacija je bila popularan pojam za definisanje te zamišljene slobode. Pet temeljnih pitanja afričkih nacionalista koji su bili okupirani kao potencijalni i stvarni graditelji nacije i države:

- kako stvoriti nacionalnu svijest iz mnoštva rasnih i etničkih grupa zatvorenih unutar kolonijalnih državnih granica;
- kako oblikovati prikladan model upravljanja relevantan za društva koja proizilaze iz kolonijalizma;
- koji su modeli ekonomskog razvoja bili bitni za promicanje brzog ekonomskog rasta kako bi se postkolonijalna društva izvukla iz nerazvijenosti;
- koliku je ulogu igrala neovisna afrička postkolonijalna država u gospodarstvu i društvu;
- kako nove afričke političke vođe mogu promicati narodnu demokratiju i masovnu pravdu koju je kolonijalizam osporavao (Ndlovu-Gatsheni, 2013: 112).

Nijedan afrički vođa nije imao jasne odgovore na ova složena pitanja. Jedan od projekata obnove kulture i identiteta bio je poznat pod nazivom Négritude. Négritude se prvi put razvio među afričkim i karipskim umjetnicima-intelektualcima, a pojavio se u Parizu ranih 1930-ih (Wilder, 2009: 101). Bila je to složena reakcija na rasizam i otuđenje koja se skrivala pod francuskim kolonijalnom politikom asimilacije. Njegov je cilj bio preokrenuti afričko predstavljanje, pretvarajući te negativne identitete u pozitivne slike (Ndlovu-Gatsheni, 2013: 113-114).

Alternativa nacionalnim identitetima su ideali panafrikanizma i „négritude“, kritičkog okvira i književne teorije o crnom afričkom porijeklu, o kojima su mnogi već pisali, naročito u odnosu na period dekolonizacije i rane postkolonizacije. Njihov zajednički imenitelj je integracija, kako u smislu prostornog tako i organizacijskog, tj. "ujedinjenja" Afrike i vrijednosti predstavljene povratkom "afričkih korijena". Panafrikanizam krajem pedesetih i početkom šezdesetih godina predstavlja veoma jak ideal, koji je u velikoj mjeri bio prisutan u političkom diskursu. Iako je panafrički pokret bio ispunjen napretkom i neuspjehom, to je bila početna

pokretna sila za rasprave o afričkom identitetu (panafrikanizam se pojavljuje usred trećeg svjetskog pokreta pokrenutog od strane Azije, nastavljenog od strane Afrike sa kojom se Latinska Amerika ujedinjuje). Jedan od razloga za njegov bum je, s jedne strane, zajednička historija kolonijalne represije i, s druge, ideja panafrikanizma kao alternativa fragmentaciji afričkog društva i kao sredstvo mobilizacije protiv kolonijalnih sila. Poslije nekoliko neuspjelih pokušaja, kao što je Federacija Mali, ostalo je samo na idealima. Do kraja 20. vijeka ideal panafrikanizma doživljavao je svoju renesansu, ali već izmijenjen, posebno kao odgovor na aktuelna društvena i politička pitanja. Pokušaji političke integracije u Africi su preplavljeni, naglasak na afričkim korijenima ostaje, ali se više naglasak stavlja na ekonomске i organizacijske institucionalne dimenzije (npr. u oblasti trgovine, carina, sigurnosti, itd.). Jedna kulminacija bila je uspostavljanje Afričke unije 2002. godine (Ndlovu-Gatsheni, 2013: 118-119).

Panafrički pokret je imao svoj početak izvan Afrike, posebno u SAD-u, ali je uspio osvojiti afričke elite. Prije Drugog svjetskog rata, već su održana četiri kongresa za borbu za afričko oslobođenje, iako je samo peta, održana 1945. godine u Mančesteru, računala na afričko predstavljanje. Kongres Mančestera usvojio je Deklaraciju o kolonizovanim narodima, koju je napisao dr. KwameNkrumah, koji se završavarječima: "Kolonizovani narodi i potlačeni narodi čitavog svijeta, ujedinite se!" (Deng, 1996).

5.4. Pitanje identiteta. Studija slučaja podsaharska Afrika

Zemlje podsaharske Afrike i njihovi narodi proteklih decenija prošli su kroz ogromne promjene: politike vezane za razvoj mlađih državnih entiteta koji se suočavaju sa demokratskim, ekonomskim izazovima uzrokovanim integracijom Afrike kao posljednjeg kontinenta u globalnoj trgovinskoj strukturi. Afrikanci se za sada nisu promijenili - činjenica da se jeftina zapadna (čak i u Aziji) odjeća proširila u najudaljenija sela, danas nije iznenadenje. Značajnije su promjene koje su dovele do promjena u kulturi, društvu, ali i u umovima Afrikanaca: pristupačnije i brže putovanje, razvoj medija, dolazak informativne revolucije, novi komunikacijski alati, urbanizacija - sve su značajne promjene u načinu razmišljanja ljudi u podsaharskoj Africi. Pored toga, ove promjene su prijavljene velikom brzinom u posljednjih pola vijeka, uprkos činjenici da je samo mali broj afričkih elita utjecao na posljednju trećinu 20. vijeka (Ndlovu-Gatsheni, 2013: 122).

Politička kultura podsaharske Afrike je i dalje pretežno oralna. Postizanje većeg stepena znanja o ovim procesima može biti teško ili čak odvraćajuće za zapadne naučnike - s obzirom na razlike u životu u podsaharskoj Africi. Gellner (2003) često priča citat jednog od svojih prijatelja, novinara koji je dugo obraćao pažnju na afričke društvene teme: "Afrika ne može da se čita iz knjiga ili gleda sa televizije, Afrika mora da se doživi".

Identiteti su također često predmet manipulacije, kao sredstvo političke borbe, koji može biti važan faktor u afričkom društvu bez distinkтивnih građanskih aspekata i kratke demokratske tradicije. Zbog toga se pitanje kolektivnih identiteta podsaharske Afrike pojavljuje kao nezaobilazni dio rasprava o razvoju i budućnosti afričke države i afričkog društva. Današnje države, koje su se pojavile kao administrativne jedinice koje datiraju od kolonijalnih vremena, često se sastoje od mješavine etničkih, kulturnih i lingvističkih jezika, često na vrlo snažnoj osnovi zajednice, koja je danas društveni dio ruralnog stanovništva. Jezičko-kulturne granice nisu identične državnim granicama i često prodiru u mnoge zemlje. Međutim, ono što je važnije, u ovim granicama često nema zajedničke svijesti. Također, organizacije (socijalne i institucionalne), čije je zajedničko djelovanje važno za nacionalne identitete, dijele se između države i zajednice sa svojim tradicionalnim institucijama i vlastima (Gellner, 2003: 27).

"Nacionalistički princip zahtijeva da se političke i „etničke“ jedinice međusobno pokrivaju. Drugim riječima, ako prihvatimo tvrdnju da je etnička pripadnost u osnovi definisana kao zajednička kultura, onda nacionalistički princip zahtijeva da svi ili skoro bilo ko unutar određene političke jedinice pripada istoj kulturi i da se svi članovi iste kulture nalaze u istoj političkoj jedinici: jednostavno: jedna kultura, jedna država" (Gellner, 2003: 62).

5.5. Novi afrički ustavi: utjecaji i ciljevi. Studija slučaja Benina, Gane i Senegala

Nakon dobijanja nezavisnosti, dekolonizovane zemlje Afrike morala su da pristupe drugoj fazi dekolonizacije koja je obilježena izgradnjom novih nacionalnih država. Kroz uspostavljanje ustavnih tekstova i definisanje novih pravaca socioekonomskih i kulturnih pitanja, mlade države su tvrdile da će osigurati njihov razvoj i postaviti temelje za svoj politički i kulturni identitet. Ovaj drugi dio obećava prvo da procjenjuje utjecaj, linije sile i granice ustavnih okvira i ideološke izbore. On također proučava kulturne politike u zapadnoj Africi od početka nezavisnosti (Gellner, 2003: 35).

Druga polovina 20. vijeka je period značajnih promjena za Afriku. Velika većina kolonija stekla je nezavisnost 1960-ih, a do kraja vijeka Afrika je bila potpuno dekolonizovana. Ove nove države, koje sada imaju kontrolu nad svojom budućnošću, prolaze kroz period ispitivanja identiteta tokom kojeg pokušavaju da se definišu. Politička sfera nije imuna na ovo ispitivanje, a mnoge od ovih zemalja koriste svoju novootkrivenu autonomiju da preduzmu težak zadatak izrade novog ustava. Istovremeno, svijet međunarodnih odnosa je također u krizi. U kontekstu hladnog rata, države su grupisane u dva glavna bloka: Zapad, koji je izgrađen oko Sjedinjenih Država, Francuske i Britanije; i Istok, koji vodi Unija sovjetskih socijalističkih republika (SSSR) i Narodna Republika Kina. Neki se suprotstavljaju ovom procesu podjele svijeta i uspostavljaju Bandung konferenciju koja se održava u aprilu 1955. godine. Iz nje proizlazi kretanje nesvrstanih grupa zemalja koje odbijaju da se pridruže jednom od dva velika bloka. Očevi afričke nezavisnosti ne izbjegavaju ovu podjelu svijeta i moraju pozicionirati svoje zemlje na međunarodnoj sceni (Gellner, 2003: 35-38).

Gnjev zbog kolonijalnog iskorištavanja i posljedično nerazvijenost kolonija bila je uobičajena tema oko koje su se afrički nacionalisti okupili kako bi se suprotstavili kolonijalnoj vlasti i zauzeli za političku nezavisnost. Afrički nacionalisti su se raznim sredstvima protivili kolonijalnoj vladavini i tražili su samoupravu, navodno za suzbijanje eksploracije koju predstavlja kolonijalizam i za rad na ekonomskom razvoju kontinenta. Nacionalna retorika sugerisala je da će politička nezavisnost okončati eksploraciju kontinenta, vratiti dostojanstvo Afrikancima i zacrtati smjer za održivi razvoj u korist Afrikanaca. Na neki način kolonijalizam se smatrao zlom koje se mora ukloniti kako bi Afrika dobila svoje mjesto u globalnoj političkoj ekonomiji. Vođena tim razmišljanjem, politička nezavisnost postala je sama sebi cilj, a ne sredstvo za postizanje cilja. Zato su se Afrikanci okupljali bez obzira na etničku ili vjersku vjeru da bi se borili protiv uobičajenog neprijatelja tog doba - evropskih kolonijalnih gospodara.

Kolonijalna vladavina počela se raspadati sredinom dvadesetog vijeka, s tim što je Gana stekla političku nezavisnost 1957. godine, a nekoliko drugih zemalja postalo je nezavisno u šezdesetima. Na temelju retorike nacionalnih vođa tog doba i zablude da je samouprava značila isto što i dobro upravljanje, Afrikanci su političku nezavisnost dočekali s uzbuđenjem i nadom. Očekivali su da će nezavisne afričke države pružiti dobro upravljanje koje će stvoriti razvoj i oslobođiti potencijale koji su bili ugušeni pod kolonijalnom vlašću.

Međutim, prva decenija političke nezavisnosti proizvela je niz kriza koje su gotovo dovele u pitanje ideju političke nezavisnosti. Nekoliko godina nakon osamostaljenja, politički i ekonomski uvjeti u mnogim afričkim državama su se pogoršavali. Vojni udari postali su norma više nego odstupanje. Krajem 1970-ih gotovo se svaka država podsaharske Afrike suočila s jednom ili drugom političkom krizom. Građanski ratovi, etnički i vjerski sukobi i opšti društveni poremećaji postali su uobičajena pojava na cijelom kontinentu. Afrička ekonomija nije prošla bolje - nekoliko neuspjelih pokušaja industrijalizacije ostavilo je zemlje sa teškim javnim dugom i pogoršanjem javne infrastrukture. Kako vlada nije uspjela pružiti osnovne socijalne usluge, nezadovoljstvo je raslo među populacijom, koja je tražila od političkih vođa da dovedu do stvarnog razvoja.

Krize razvoja u Africi odjekivale su širom svijeta. Razvojne institucije poput Svjetske banke i Ujedinjenih nacija posvetile su mnogo pažnje rješavanju afričkih razvojnih izazova. Pojavile su se nove discipline poput ekonomije razvoja, a nekoliko je studija o afričkom stanju počelo privlačiti znanstvenike i analitičare iz različitih disciplina. Očekivano, naučnici su počeli navoditi razloge za razvojne izazove kontinenta. Dok su neki ukazali na veliku etničku fragmentaciju (Easterly i Levine, 1997: 1203–1250) kao glavni nedostatak stvarnog razvoja u Africi, drugi su sugerisali da neprijateljska klima i loše vrijeme kontinenta (Bloom i Sachs, 1998: 207–273) čine izuzetno teškim za postizanje razine produktivnosti potrebne za rast i razvoj. Međutim, Acemoglu, Johson i Robinson (Acemoglu i Robinson, 2012) tvrde da ni etnička pripadnost ni geografija ne mogu objasniti razlike u visini dohotka u različitim zemljama. Tvrde da institucije objašnjavaju većinu razlika u visini prihoda između zemalja, pri čemu učinkovite i uključive institucije imaju najbolje šanse za postizanje ekonomskog uspjeha i društvenog blagostanja. Dalje, autori su primijetili da je Afrika bila zatvorena u izdvojenim institucijama koje nisu mogle poduprijeti razvoj. Temelji ovog oblika grabežljivih institucija formalizovani su tokom kolonijalne vladavine.

Ako bi politička nezavisnost proizvela inkluzivne institucije, ekonomski rast i socijalnu stabilnost, afričke vođe koji su preuzeли političku vlast od kolonijalnih gospodara trebali su prvo rastaviti kolonijalne strukture koje su bile zamišljene kao instrumenti iskorištavanja i grabežljivosti. Međutim, postkolonijalne stvarnosti pokazale su da afričke vođe ili nisu bili spremne za zadatku koji im je bio pred njima ili su im nedostajali razumijevanje, hrabrost, predviđanje i integritet potreban za djelotvoran rad na transformaciji koja bi proizvela stvarnu društvenu i ekonomsku emancipaciju naroda. Neuspjeh da se učinkovito uklone kolonijalne strukture upravljanja i da se transformišu takve institucija poput državne službe, policije,

pravosuđa i drugih vladinih agencija u organe za služenje građanima značilo je da je politička nezavisnost postala puki simbolizam, sa malim pozitivnim stvarnim promjenama za većinu Afrikanaca.

Politička nezavisnost nije ništa drugo nego prenošenje instrumenta iskorištavanja s evropskih kolonijalnih službenika na nekoliko Afrikanaca koji su stekli neko zapadno obrazovanje sredinom dvadesetog stoljeća. Državni organi koji su podsticali eksploraciju, koji su Afrikance tretirali kao subjekte i koji su afričke ekonomije predali pukim dobavljačima sirovina, opstali su. Umjesto stvaranja platformi za ekonomski rast i socijalne transformacije u korist građana, politička nezavisnost proizvela je nekoliko bogatih i moćnih Afrikanaca koji su imali kontrolu nad instrumentima moći, dok je većina propadala u siromaštvu i bijedi. Korupcija među vladinim službenicima je ojačala, diktatura je postala norma, a mnoge afričke političke vođe izabrali su put života koji je podrazumijevao vrlo malo poštovanja za prava građana. Zapravo, umjesto da politički ured koriste kao platformu za služenje građanima, afričke vođe tretirali su državu i njene resurse kao lična imanja.

Personalizacija države i njenih resursa onemogućila je državi pružanje osnovnih socijalnih usluga koje se očekuju od moderne države. Kako su se razine siromaštva povećavale, građani su postajali nemirni, a država je postala tiranska kako bi obuzdala nemirno građanstvo. Dio ovog izopačenog dogovora je da je Afrika proizvela najveći broj tiranina i diktatora koji su svoje građane držali kao taoce (Wallechinsky, 2006). Od 20 najstrašnijih tiranina na svijetu koje je predstavio David Wallechensky (Wallechinsky, 2006) 2006. godine, samo Afrika je imala devet takvih diktatora. Na kontinentu je također bio najveći broj vođa koji nisu samo uzrokovali ekonomsku pustoš u svojim državama, već su i neodgovorno ignorisali želje svojih građana. Od Kameruna do Čada i od Ekvatorijalne Gvineje do Zimbabvea, čini se da su brojne afričke vođe preuzele jedino pravo nad političkim vodstvom svojih zemalja. Dok se vladari fokusiraju na održavanje totalitarne kontrole nad svojim zemljama, odgovorno upravljanje preuzima sekundarno mjesto dok se oni na vlasti fokusiraju na projekte bezuslovne vladavine, s pogubnim posljedicama na ekonomsko i socijalno blagostanje građana.

Na nekoliko je načina afrička država generalno iznevjerila svoje građane. Socijalne službe nisu briga vlade, a građanima nije preostala nijedna opcija osim da nađu sami svoje vlastite puteve do opstanka. Nered, nezadovoljstvo i opstanak osoba s invaliditetom postali su norma, jer građani žive poput pukih izbjeglica i raseljenih osoba čak i u svojim zemljama. Neuspjeh

države da stvori stvarni razvoj i društvenu preobrazbu značilo je da je Afrika sada povezana s nekoliko omalovažavajućih etiketa koje trenutno na međunarodnom planu dominiraju siromaštvom, nerazvijenošću, bolestima, korupcijom i stranom pomoći. Te su etikete na neki način ispravno ili pogrešno postale ključne karakteristike mnogih nezavisnih afričkih država. Sigurno, napredak je postignut u nekoliko država - Bocvani, Mauricijusu, Ruandi i nekoliko drugih afričkih zemalja koje se postepeno okreću prema stabilnosti i dobrom upravljanju. Međutim, realnost je da je većina afričkih građana i dalje pod lancima bijednog siromaštva.

Očito je da postkolonijalne afričke vođe nisu proizvele obećane dividende političke nezavisnosti. Institucije koje su podržavale kolonijalnu eksploraciju i dalje opstaju. Odnos države i društva na cijelom kontinentu i dalje je definisan eksploracijom i grabežljivošću, jer država u mnogim aspektima nije uspjela tretirati svoje građane kao istinske suverene. Unutrašnja dislokacija, siromaštvo, destrukcija i krize prirodnih ishodi afričkog spriječenog razvoja. Iako se promjene sigurno desavaju u nekim državama - na primjer, mnoge su zemlje održale demokratske izbore (van der Walle, 2003) - te su promjene uglavnom marginalne, a temeljne strukture koje definišu odnose države i društva u osnovi ostaju iste. Na primjer, u državama s redovnim izborima pretjerane ovlasti i dalje su prisutne u rukama šefa države, a sistemi provjera i ravnoteže ostaju vrlo slabi. Bez odgovarajućih ograničenja izvršne vlasti i bez unapređenja prava građana, ove promjene nemaju stvarni utjecaj na upravljanje. Zapravo, iako se održavaju izbori, službenici i dalje tretiraju države kao svoje lične posjede. Nicolas van der Walle (van der Walle, 2003) opisao je ovaj tip demokratije koja je građanima ostavila malo stvarne moći kao "neliberalne" demokratije.

Generalno, postoji konsenzus da afričke države moraju transformisati institucije upravljanja koje su potakle eksploraciju i proizvele nerazvijenost i siromaštvo na cijelom kontinentu. Takva je transformacija neophodna za uništavanje trajnog kolonijalnog naslijeda i afričke države bi stavila na vjerodostojan put održivog razvoja.

S obzirom na to da država nije uspjela stvoriti inkluzivni razvoj i pružiti osnovne socijalne usluge građanima, Afrikanci su se morali suočiti s različitim mehanizmima suočavanja, s obzirom na neodgovorna politička vodstva. Mnogi su pribjegli traženju ekonomskih prilika i boljem životu u drugim klimama, dok su drugi prihvatali religije kako bi zadržali nadu. Drugi su ipak prihvatali razne društvene poroke kako bi preživjeli u teškom i opresivnom društvu. Nažalost, nijedan od ovih mehanizama ne može pružiti dobru zamjenu za suzbijanje razvojne države i odgovornost prema svojim građanima.

5.6. Afrički identitet

Diskurzivna konstrukcija „afričkog naroda“ je kontinuirani proces. Nema generalnog konsenzusa o tome šta Afrika znači i ko je Afrikanac. Ono što znamo je djelomično, privremeno i otvoreno je za raspravu. Čak i oni poput Cheikh Anta Diopa, Senegalskog historičara i antropologa, koji su naporno radili na definisanju šta je Afrika i nastojali zabilježiti njeno značenje u afričkim terminima, nisu mogli stvoriti jasnu sliku ideje o Africi. Izrada Afrike i njenih ljudi uključivali su rad istraživača, kartografa, misionara, putnika, kolonijalnih antropologa, kolonista, afričkih kraljeva i poglavara, i mnogo drugih (Cooper, 2002: 8).

Već je Mudimbe (1988.) otkrio da se ideja o Africi rodila iz više slojeva izuma i građevina koje su započele istraživanjima, takozvana „putovanja otkrića“, misionarskim aktivnostima i kolonijalnim procesima. Nastali su jednako složeni afrički identiteti koji nisu bili poduprti nikakvim prividom zajedničkih kultura i jezika. Diskurzivna formacija afričkih identiteta bila je prožeta složenim vanjsko generisanim diskursima o kontinentu, kao i interno generisanim paradigmama i politikom kroz koje se ideja o Africi „konstruisala i konzumirala, a ponekad slavila i osuđivala“ (Zeleza, 2006: 14).

Bez sumnje, oblikovanje afričkog identiteta obilježeno je krizama i sukobima. Duboko smješteni u diskurzivnu formaciju afričkih identiteta bili su složeni historijski procesi i aktivnosti u rasponu od politike imenovanja, fizičke kartografije, vjerskog razgraničenja, fizičkih granica, kulturnog mapiranja i jezičke klasifikacije (Ndlovu-Gatsheni, 2013: 104). Ideja Afrike pojavila se na složenom terenu imenovanja, osvajanja i kontrole slabijih dijelova svijeta. Afrička politika izgradnje identiteta prožeta je složenim željama za slobodom i samobnovom nakon višestoljetne dominacije afričkog kontinenta i njihovih ljudi od strane moćnih nacija sjevera. Čak je i politika identiteta koja je dominirala i proganjala svijet poslije hladnog rata dijelom bila informisana narodnom borbom za materijalnu preraspodjelu i pravdu, autonomiju i željom za egzistencijalnim integritetom i sigurnošću u kontekstu urušavanja i propadanja država i slabljenja režima (Ndlovu-Gatsheni, 2013: 105).

Postupci „izuma“ i „izgradnje“ Afrike ostavili su definiciju Afrikanaca otvorenu za takmičenje i prisvajanje, kao i svi drugi identiteti. Takvi procesi kao što su trgovina robovima, imperijalizam i kolonijalizam, ne samo su dodatno usložili sliku, već su i aktivno igrali ulogu u stvaranju afričkih identiteta. Afrički nacionalizam i panafrikanizam koji su se pojavili kao antiseze imperijalizmu i kolonijalizmu nisu uspjeli riješiti pitanje ko je Afrikanac. Nije čudo

što je onda pitanje o tome ko je Afrikanac privukao pažnju ne samo naučnika, već i političara u postkolonijalnoj Africi.

Među ključnim historijskim procesima koji su pridonijeli trenutnom identitetu Afrike je trgovina robovima. Neokosmos (2008) tvrdio je da je trgovina robovima možda jedna od najvećih prisilnih migracija u historiji koja je imala i nastavlja imati duboke efekte na razvoj identiteta afričkog kontinenta i značenja afričke pripadnosti. Trgovina robovima dovela je ne samo do stvaranja afričke dijaspore u Americi i Karibima, već i do stvaranja čitavih država sastavljenih od Afrikanaca koji su premješteni u druge dijelove svijeta, poput Haitija i Jamajke (Ndlovu-Gatsheni, 2013: 108). Geografsko-teritorijalna definicija pojednostavljeno kategorizuje sve koji su rođeni na kontinentu Afrike kao Afrikance, bez obzira na njihovu boju i ostale vanjske atribute svijesti. Njegova ključna slabost je ta što isključuje one Afrikance koji žive u dijaspori koji sebe definišu kao Afrikance. Mazrui (2009), na primjer, Afrikance svrstava u dvije kategorije: „Afrikanci od krvi“ i „Afrikanci od tla“. Dalje navodi:

"Afrikanci od krvi definisani su rasnim i genealoškim terminima. Oni su identifikovani s crnom rasom. Afrikanci od tla, s druge strane, definisani su geografskim terminima. Identifikovani su s afričkim kontinentom po nacionalnosti i mjestu predaka (Mazrui 2009: 11)" (Ndlovu-Gatsheni 2013: 115).

Suprotno popularnom vjerovanju, afričko iskustvo je posebno važno u proučavanju formiranja države i izgradnje nacije, jer pokazuje izazov promovisanja jedinstva i identiteta ekstremno različitih naroda i teritorija, pokušavajući da se prilagodi zapadnom sistemu nacionalnih država.

Dok su afrički nacionalistički historičari, u svom rušenju carske historiografije koja je uskraćivala Afrikancima bilo kakvu vjerodostojnu historiju, naporno radili na konstrukciji Afrike kao koherentne cjeline s jedinstvenom civilizacijskom putanjom, njihovi su uspjesi bili samo djelomični. Afrika i afrički identiteti i dalje su predmet osporavanja u društvenoj i političkoj teoriji, kao i u praktičnim političkim diskursima nacionalizma i panafrikanizma.

5.7. Etnički i građanski nacionalizam

Pitanje koje je usko povezano s istaknutim etničkim i nacionalnim identitetima povezano je s konceptualizacijom državljanstva. Te se koncepcije u biti odnose na uvjerenja ljudi o

organizaciji društva i o tome tko bi se trebao smatrati nacionalnim članom unutar grupe (Bereketeab, 2011: 63-81). Kako sam već spomenula, u literaturi o pretežno zapadnom državljanstvu obično se prepoznaju dvije široke konceptualizacije građanstva: građansko i etničko državljanstvo. Građansko građanstvo općenito je povezano s načelom teritorijalnosti i temelji se na političkoj lojalnosti, dok je etničko državljanstvo uobičajeno povezano s "zakonom o krvi" i temelji se na precima (Brubaker, 1992; Reeskens i Hooghe, 2010: 579-597, Shulman, 2002: 554-585, 2004a: 35-56). U novije vrijeme predložena je konceptualizacija kulturnog građanstva koja drži središnje mjesto između građanskog i etničkog građanstva (Reijerse, Acker, Vanbeselaere, Phalet i Duriez, 2013). Zanimljivo je da je do sada velika većina istraživanja o konceptualizaciji građanstva sprovedena u zapadnim društvima, uprkos očiglednoj važnosti tih pitanja u drugim kontekstima, uključujući i afričku.

Kako se građansko građanstvo tradicionalno povezuje sa principom teritorijalnosti (*ius soli*), zbog toga se može smatrati otvorenim na osnovu političke lojalnosti; budući da je etničko državljanstvo izvedeno iz zakona o krvi (*iussanguinis*) i time se smatra prilično zatvorenim na temelju predaka (Brubaker, 1992; Reeskens i Hooghe, 2010; Shulman, 2002, 2004b; Smith, 2010).

5.8. Modernizacija, identitet i državljanstvo u Africi

Zbog proizvoljnih granica svojih zemalja, brojne postkolonijalne vođe bili su zabrinuti zbog nedostatka nacionalnog jedinstva i integracije u vrijeme nezavisnosti. Kao rezultat toga, mnoge su afričke zemlje odlučile provesti širok raspon politika izgradnje nacije kako bi ojačale nacionalno jedinstvo svojih zemalja i "prevladale i izbjegle mnogobrojne probleme povezane s [etničkom] heterogenošću i raznolikošću" (Bornman, 2006: 385). Čak i nakon razdoblja neposredno nakon sticanja neovisnosti, mnoge su afričke zemlje nastavile provoditi različite (simboličke) politike i mjere usmjerene na promicanje nacionalnog jedinstva i integracije, uključujući, na primjer, mijenjanje kolonijalnih imena njihovih zemalja, homogenizaciju vjerskih razlika, centraliziranje državnih struktura i institucija koje donose odluke, mijenjanje svoje nacionalne valute, provođenje ne-etničkih popisa, premještanje glavnih gradova i mijenjanje njihovih imena, proglašavanje jednostranačke države, ukidanje tradicionalnih kraljevstva i uvođenje vojnih programa i nacionalne službe (Bandyopadhyay i Green, 2013; Kpessa, Béland i Lecours, 2011: 85-86). Ovdje se može primjetiti koliki je zapravo utjecaj nacionalizam imao na postkolonijalni razvoj kontinenta.

U vrijeme nezavisnosti, klasični teoretičari modernizacije smatrali su da će nacionalno jedinstvo slijediti i iz političke i ekonomske modernizacije (Robinson, 2014: 709-746). Na temelju njihovih analiza zapadnih društava, tvrdili su da bi procesi poput urbanizacije, univerzalnog obrazovanja, pristupa masovnim medijima i industrijalizacije neizbjježno doveli do jače nacionalne svijesti na račun drugih subnacionalnih identiteta i pripadnosti (Anderson, 1991; Deutsch, 1953, 1961; Gellner, 1993; Rostow, 1990; Weber, 1976). Međutim, zbog trajne relevantnosti i istaknutosti etničkih identiteta u mnogim afričkim zemljama, neki naučnici počeli su propitivati da li bi modernizacija zaista dovela do slabljenja etničkih identiteta i lojalnosti (Robinson, 2009). Ovi takozvani naučnici "modernizacije druge generacije" počeli su teoretizirati da je veća vjerovatnoća da bi modernizacija ojačala etničke identifikacije zbog povećane konkurenциje između različitih etničkih skupina nad kontrolom države i njenih resursa (Bates, 1983: 152-171, 1999; Melson i Wolpe, 1970).

Potreba za intenziviranjem zajedničkih veza i osjećaja dovela je do vještačkih aranžmana, te da se konsoliduje svaka država odvojeno i da se stvori afrički regionalizam. Kolonijalno iskustvo generisalo je multietničke države, koje su skupile ne samo razne etničke grupe, već su podijelile isti etnicitet između nekoliko granica. Stabilnost sistema i jačanje postkolonijalnih vlada u velikoj mjeri zavisi od razvoja nacionalističkih ideologija i društvene mobilizacije zasnovane na lojalnosti odozgo prema dole od elita do stanovništva. Jedna od najistaknutijih dihotomija u proučavanju nacionalnosti jeste razlika između prethodno spomenutih "etničkih" i "građanskih" nacionalizama. Etnički nacionalizam karakteriše privlačnost kulturnih i etnografskih snaga naroda, postajući kulturno isključiv i zasnovan na zajedničkom porijeklu. Ova vrsta na afričkom kontinentu može dodatno izazvati nestabilnost, što proizvodi suparništvo između različitih grupa. Građanski nacionalizam je eminentno politička pojавa, u kojoj se solidarnost gradi dobrovoljno i na teritorijalnoj osnovi. Njen proces izgradnje je potraga za jedinstvenom vezom koju političke elite razvijaju kako bi stvorile lojalnost državi (N. Barnett, 1996).

Na kraju kolonijalnog perioda, afrički scenario nije bio ohrabrujući. Nedostatak zajedničkog identiteta, prisutan u fazi prije kolonijalizma, još uvijek nije bio prevaziđen. Uprkos formiranju granica i stvaranju država, vještačenje ovih procesa oslabilo je afričko jedinstvo, kako unutar tako i između zajednica. Problemi koji se tiču proširenja vlasti i elitističke politike metropola služili su za dalje pogoršanje etničkih rivaliteta. Tokom dekolonizacije mnoge unutrašnje raznolikosti među različitim grupama bile su proglašene interesima svih za

nezavisnost, ali kada je to postignuto, počele su se suočavati elite u vlasti i dešavati frakcije van političke kontrole. Zahtjevi za učešće u razvoju javnih poslova su se uglavnom posmatrali kao prijetnje jedinstvu zemlje i nasilno su ih odbijali, što je samo pogoršalo secesionističke zahtjeve.

Većina afričkih država nema ono što je Anthony Smith (1992) nazvao etničkim jezgrom - osim Egipta i Somalije - ili zajedničke tradicije. U odsustvu dominantne etničke pripadnosti, čitava zajednica osporava svoju dominantnu i stratešku poziciju. Tačno je da je nekoliko zemalja kao što su Zimbabve i Uganda imale jake etničke grupe ili organizovale etnička društva sposobna da privuku lojalnost drugih grupa, ali su ove etničke grupe često bile potkopane kolonijalnom politikom stratifikacije i klijentelizma. U Nigeriji, na primjer, čak i sumirano, tri najveće etničke grupe predstavljaju nešto više od 60% ukupnog stanovništva, a u drugim zemljama broj raznolikih grupa je još veći (Herbst, 2000: 61-63).

Zabrinutost za izgradnju afričkog identiteta, bilo državnog ili kontinentalnog, pojavljuje se zajedno sa borbama za nezavisnost. U ovom trenutku se definiše prijetnja i traži jedinstvo protiv zajedničkog neprijatelja da identitet počinje da bude predmet diskusije. Neko vrijeme etničke grupe su uspjеле staviti na stranu svoja suparništva da se fokusiraju na zadatak oslobođanja teritorije od stranih kolonizatora. Ovo jedinstvo, iako krhko, podstaklo je panafrčki pokret koji se razvijao od početka vijeka. Unutrašnji i spoljni faktori doprinijeli su stvaranju afričkog identiteta, čak i privremenog i krhkog. Svi su se okupili u borbi za oslobođenje kontinenta, a kada se to desilo, trebalo je razmišljati o novim oblicima identiteta. Kada je postignuta nezavisnost država, tenzija između panafrčkih pretenzija i potrebe za jačanjem državnih granica postala je još očiglednija. Ova rasprava bila je važna u konsolidaciji pravila koja bi upravljala novim sistemom koji je nastao iz zavisnosti, stvarajući obrasce saveza i odbacivanje među afričkim državama (Herbst, 2000: 66-69).

Poslije 1945. godine, nekoliko konferencija se sastalo da bi uspostavile Afroazijsku solidarnost. U Bandungu 1955. godine uspostavljena je nesvrstanost Trećeg svijeta. Na Bandung konferenciji odlučeno je deset principa: 1) poštovanje ljudskih prava; 2) poštovanje suvereniteta i teritorijalnog integriteta država; 3) jednakost ljudi i naroda; 4) neučestvovanje u unutrašnjim poslovima država; 5) pravo svake nacije da se brani sama ili kolektivno; (6 neupotreba odbrambenih uređaja koji služe posebnim interesima velikih sila; 7) neupotreba sile protiv teritorijalnog integriteta i nezavisnosti; 8) uređivanje sukoba mirnim sredstvima; 9)

saradnja i promocija zajedničkih interesa; 10) poštovanje međunarodne pravde i obaveze koje proizilaze iz nje. Kongres je okupio 15 novih dekolonizovanih zemalja, 14 dekolonizovanih zavisnika i mnogih posmatrača. Velika moć Kongresa, previše idealistička, bila je odbrana nesvrstanosti. Bio je san da Afro-azijatizam bude treća sila koja bi oslabila kontradikcije između Istoka i Zapada za dobrobit čovječanstva. Izraz "Treći svijet" datira iz ovog doba. Na konferenciji u Kairu iz 1957. godine osnovana je Organizacija solidarnosti naroda Afrike i Azije, a 1958. održana je prva konferencija naroda Afrike u Akri, glavnom gradu nove nezavisne Gane. Godine 1963. afrički regionalizam je institucionalizovan kroz stvaranje Organizacije afričkog jedinstva, sa sjedištem u glavnom gradu Etiopije, Adis Abebi. Povelja OAU (Organizacija afričkog jedinstva) predstavlja pobjedu principa pravne suverenosti država nad tvrdnjama nadnacionalne kontinentalne zajednice. Ideali panafričkog identiteta počinju da predstavljaju prijetnju za nove nezavisne nacije, predstavljajući prijetnju afričkim vladama zasnovanim na naslijedenoj teritorijalnoj podjeli kolonizacije. Povelja je dobila podršku ne samo od konzervativnih država poput Etiopije i Nigerije, već i od radikalnih panafričkih pokreta kao što je Sékou Touré. Samo Nkrumah, uz podršku Ugande, nastavio je svoju borbu za kontinentalno jedinstvo. Povelja o OAU je ustanovljena kao jedino tijelo koje je sposobno da donosi odluke na godišnjem sastanku šefova država i vlada, koja nema prerogative da nametne svoje odluke o „disidentnim“ državama, razgraničavajući njihov međuvladin karakter (Herbst, 2000: 92-99).

Ideja da su afričke granice nevažne samo zato što su proizvoljne, potpuno je pogrešna. Zapravo one predstavljaju najdugotrajniju posljedicu čitavog procesa kolonizacije. Zapravo, Afrika je izgrađena na mnogo više od nacionalnih teritorijalnih baza, s obzirom da je raznolikost etničkih grupa otežavala stvaranje kulturno homogene nacije. U Africi su teritorije došle prve i onda je država ugrađena unutar njih. To čini identitet unutar države još većim, jer na primjer, nijedna ideja o Nigeriji ili Mozambiku nije prethodila demarkaciji granica, ili je mogla biti prijetnja ovom novom identitetu. Granice su postale osnova za pravo vladanja samih postkolonijalnih afričkih vođa. Bez njih bi njihova država, dakle njihova titula, bila u pitanju. Održavanje statusa quo bilo je veoma važno u periodu nakon nezavisnosti. Nakon nezavisnosti stečene 1960-ih godina, afričke vođe su se suočili sa dilemom: ili priznati da su države sastavljene u Berlinu vještačke i da nije moguće održati efektivnu kontrolu bez upotrebe ekstremnog nasilja ili prihvatići nove podjele granica, riskirajući njihove nasljedne moći kolonijalnih sila. Spor oko ponovne definicije teritorija učinio je budućnost novih vlada i budućnost svojih država potpuno neizvjesnim. Suočena sa toliko izazova, odluka je bila

konačna: mape treba održavati. Trebali bi nastaviti rad koji je započeo u periodu zavisnosti i produžiti vlast nad ostalim područjima bez njihovog mijenjanja. Rezolucija OAU iz 1964. godine o pitanju granica definisala je da države treba da poštuju granice koje postoje u vrijeme nezavisnosti, što odgovara članu 3. paragrafa 3. Povelje iz 1963. godine, koji je zahtijevao poštovanje suvereniteta i teritorijalnog integriteta svake države i za neotuđivo pravo na nezavisnost (Mance, 2001: 20-23).

U procesu dekolonizacije samo su države čije su teritorije priznate od strane međunarodnog sistema postali kandidati za nezavisnost. Bilo koji novi oblik političke organizacije ili podjela je smatrana nelegitimnim. Trebalo je zadržati političku kartu. Nastalo je oko 700 etničkih grupa u 45 podijeljenih država na osnovu geografskih karakteristika kao što su planine i rijeke. Sva infrastruktura afričkih država bila je povezana sa kolonijalnim sistemom: izgrađeni su putevi, luke, gradovi, trgovina, obrazovanje, jezik i drugi faktori kako bi povezali teritorije sa njihovom metropolom. Međunarodne organizacije kao što su Ujedinjene nacije, Dječiji fond Ujedinjenih nacija (UNICEF), Svjetska banka, Međunarodni monetarni fond (MMF), Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) i drugi prepoznali su nacionalne države samo kao legitimne aktere u međunarodnoj zajednici. Generalna skupština UN prihvatile je male države kao što je Lesoto, Gambija i Gvineja Bisao, ali je odbacila druge, mnogo veće oblike organizacije, kao što su etničke grupe Zulu i Ashanti, koje su bile velike prekolonijalne imperije (Jackson, 1990: 144).

Snažnije ideje kontinentalnog povezivanja nikada nisu umrle, ali su uspjele sukcesivno ili su bile suviše slabe da bi postigle svoje ciljeve. Neke nadnacionalne institucije smatrane su kao Mali Federacija, Federacija Istočne Afrike, Konfederacija Senegambije i Južnoafrička razvojna zajednica (SADC). Zajednicu za razvoj južne Afrike čine Južnoafrička Republika, Angola, Bocvana, Lesoto, Malavi, Mauricijus, Mozambik, Namibija, Svazi, Tanzanija, Zambija i Zimbabve, s ciljem uspostavljanja zajedničkog tržišta u srednjoročnom periodu. 1980. godine akcioni plan Lagos, projektovan u okviru OAU-a, planirao je da stvori panafričke institucije kao što je Afrička ekonomski zajednica, uz podršku Afričkog monetarnog fonda i Afričkog uzajamnog solidarnog i jamstvenog fonda. Naravno, niko se nije pojavio zbog nedostatka dovoljnog podsticaja afričkih vođa da se odreknu svoje državne moći (Jackson, 1990).

Nekoliko faktora izaziva povratak panafričkih idealja. Ključni faktor je bila potreba za mobilizacijom i uzajamnom saradnjom za ublažavanje konteksta rasprostranjene krize. Afrika sada ima teret spoljnog duga od 300 miliona dolara. Kraj hladnog rata je doveo do pada marksističkih i jednopartijskih režima, ali nije donio očekivanu stabilnost. Smanjenje strateškog značaja kontinenta dovelo je do povlačenja stranih investicija i pomoći, uglavnom dolazeći iz SAD-a i SSSR-a kako bi održali svoje zone utjecaja. Danas se većina država ponaša pod uslovima MMF-aplanova ekonomске stabilizacije. Afrika je stekla mnogo međunarodne vidljivosti, pogotovo u 1970-im, kada su nasilni režimi Žana Bedela Bokase u Centralnoj Africi, Fernanda Macias Nguema u Ekvatorijalnoj Gvineji i Idi Amima u Ugandi toliko podigli nivo međunarodne kritike da je to oslabilo odbranu pravnog suvereniteta Afrike i otvorilo prostor za nametanje vanjskih uslovljavanja. Kasnije su Angola, Čad, Sudan i Etiopija bili zarobljeni u onome što je izgledalo kao beskrajni građanski rat. Uvjerenje da se Afrika ne može razviti bez vanjske intervencije počela se širiti. Regionalna mobilizacija podržavala je demokratizaciju i političku otvorenost afričkih zemalja kako bi ih pripremila za veće međunarodno unošenje. Ubrzo nakon nezavisnosti, nacionalističke partije koje su bile formirane da mobilišu popularnu podršku protiv kolonijalnog režima i, istovremeno, da osiguraju položaj svojih vođa u novoj vladu, počele su da gube snagu. Proces konsolidacije većine afričkih vlada obavljen je pod kontrolom. U nekoliko slučajeva, kao što su Gambija i Bocvana, opozicionim strankama je bilo dozvoljeno da se kandiduju na izborima, ali nisu imali mogućnost pobjede. Često je sama vlast atrofirala i izborna organizacija je zastarjela. Većina država je pratila isti obrazac: slabu administrativnu strukturu, osjetljivu ekonomiju, opasne izvore opozicije, kao što je naoružana milicija i terorizam, i političke vođe koji su koristili državnu mašinu za suzbijanje ili preuzimanje bilo koje suparničke organizacije. Većina je vladala do njihove smrti, državnog udara ili bilo koje druge pobune. Polovina afričkih vođa, između nezavisnosti i 1991. godine, ubijena su, pogubljena, zatvorena ili prisiljena u izgnanstvo. Potreba da se preokrene situacija slabosti i zavisnosti od afričkih zemalja bila je glavni znak trenutnih panafričkih pokreta, ali uprkos odbrani stvaranja nadnacionalnih organizacija, nepromjenjivost granica je i dalje jedan od najjačih stubova afričkog identiteta: sigurnost da se Afrika neće udaviti u novim secesionističkim ili iridentističkim tvrdnjama. Afrički regionalizam je, naprotiv, pokušaj opštije artikulacije da bi se riješili problemi s kojima se pojedine zemlje nisu mogle da suoče. To ni u kom slučaju nije revizionistički pokret, već način stvaranja novih identiteta kako bi se prevazišla neefikasnost mnogih država u obezbjeđivanju jedinstva unutar njihovih granica, izbjegavajući plemenske sukobe (Clapham, 1996: 58-60).

Događa se da je jedna od osnovnih prepostavki modernosti, iz ove perspektive, ono postojanje nemodernih civilizacija, odnosno identiteta različitih od evropskih / zapadnih / kapitalističkih. Iz tog razloga, jedna od ključnih posljedica modernosti je stvaranje određenih imena dodijeljenih ovim "drugima", proizvod potrebe za dominacijom na političkom, ekonomskom i kulturnom nivou.

5.9. Postkolonijalni neokolonijalni svijet

Jasna je činjenica da vestfalski obrazac države koji je nametnut Afrići od strane kolonijalne moderne i prenesen u postkolonijalnu afričku sadašnjost ne funkcioniše dobro za Afrikance. Iz toga proizlazi potreba da se postkolonijalna država rekonstruiše s ciljem da se ona temelji na pozitivnim afričkim vrijednostima, da se ugradi u afričko društvo i u autohtone institucije.

Termin „postkolonijalni neokolonijalni svijet“ koristi se za prikupljanje strukturalnih, sistemskih, kulturnih, diskurzivnih i epistemoloških obrazaca dominacije i eksploracije koji su zahvatili Afrikance od osvajanja. Spivak je koristila pojam „postkolonijalni neokolonijalni svijet“ kako bi opisala problematičan teren u kojem su bivše kolonije djelovale sa zapadnim svjetom koji je okupirao vrh globalne hijerarhije moći, dok je svijet u razvoju opao na dno podređenih. Od tog vremena kolonijama je bilo teško penjati se na ljestvicu globalne hijerarhije moći i zbog toga su ostale na dnu gdje su im norme i pravila rutinski prenošene iz metropolitanskih glavnih gradova industrijskog sjevera. Termin postkolonijalni neokolonijalni svijet tako obuhvata zapletenu situaciju u kojoj se afrički i zapadni svijet susreću pod izrazito rasnim, hegemonističkim, hijerarhijskim i nejednakim uslovima (Spivak, 1990:166).

San o dekolonizaciji dvadesetog vijeka bio je samo djelimično ostvaren. Afrikanci nastavljaju da žive u novoj koloniji u kojoj dominira "kolonijalnost moći". Sociolog Grosfoguel (2007: 217) je definisao „kolonijalnost moći“ kao preplitanje višestrukih i heterogenih globalnih hijerarhija i heterarhija seksualnih, političkih, ekonomskih, duhovnih, jezičkih i rasnih oblika dominacije i eksploracije gdje je rasna/etnička hijerarhija, evropska/neevropska podjela ponovo sastavila sve globalne strukture moći (Grosfoguel, 2007: 198-199).

Iako bi pojam „postkolonijalni neokolonijalni svijet“ mogao zvučati zbumujuće, najbolje opisuje složenu situaciju projekta afričkog oslobođenja koji je doveo do problematičnog i osjetljivog afričkog procesa izgradnje nacije. Ovaj pojam obuhvata afričku državu "nastajanja" koja se nikad nije materijalizovala.

Kolonijalizam je jedan od specifičnih i konstitutivnih elemenata globalnog modela kapitalističke moći. Zasniva se na nametanju rasne/etničke klasifikacije globalnog stanovništva kao kamena temeljca tog modela moći i djeluje na svakom nivou, u svakoj areni i dimenziji (i materijalno i subjektivno) svakodnevne društvene egzistencije, i to čini na društvenoj skali (Quijano 2000: 342).

Kada razmišljamo o ovom,, postaje jasno da je "postkolonijalni neokolonijalni svijet" domen mitova dekolonizacije i iluzija slobode i terena nezavršene izgradnje nacije, fragmentiranih identiteta i neuspjeha ekonomskog razvoja. Postkolonijalnom neokolonijalnom svijetu nedostaje koherentnost, suština i život. To je arena frustriranih snova i razbijenih vizija. Ukratko, to je svijet koji je daljinski nadgledan i kontrolisan globalnom kolonijalnošću kroz nevidljive kolonijalne matrice moći. Upravo je ta depresivna situacija navela marksističkog revolucionara Che Guevaru (1965: 10) da to tvrdi. "Dok god postoji imperijalizam, po definiciji će se vršiti dominacija nad drugim zemljama. Danas se ta dominacija naziva neokolonijalizam." Upravo ova teza potvrđuje kako je evropska invazija trajno promijenila tradiciju, običaje i život Afrikanaca.

Postkolonijalni afrički svijet postoji kao afrička ideja oslobođenja i težnje za slobodom. Ovo je ideja za koju su neki Afrikanci platili veliku cijenu, dok su ostali bili dugo zatvoreni, uključujući Nelsona Mandelu koji je bio zatvoren 27 godina. Uprkos žrtvama ovih ljudi, postkolonijalna Afrika je i dalje daleko od stvarno iskrene; ako je bilo šta, samo je ušla u drugu fazu u kolonijalnom kontinuumu. KwameNkrumah je bio u pravu kada je opisao neokolonijalizam kao "posljednju fazu imperijalizma". Njegova dodatna primjedba na ovu temu jednako je poučna. Prema njemu: „Umjesto kolonijalizma kao glavnog instrumenta imperijalizma, danas imamo neokolonijalizam. „ [...] Neokolonijalizam, poput kolonijalizma, je pokušaj izvoza društvenih sukoba kapitalističkih zemalja. [...] Rezultat neokolonijalizma je da se strani kapital koristi za eksploraciju, a ne za razvoj manje razvijenih dijelova svijeta. Investicije pod neokolonijalizmom povećavaju jaz između bogatih i siromašnih zemalja, a ne smanjuju ga“ (Nkrumah, 1965: 8). Umjesto zamišljenog postkolonijalnog svijeta, postoji postkolonijalni neokolonijalni svijet kao problematičan teren praznine, iluzija, mitova i sjenki da su slobodni i dekolonizovani. U okviru ovog „postkolonijalnog neokolonijalnog svijeta“, afričke vođe nemaju moć i slobodu da odluče o toku bilo kojeg razvoja njihovih zemalja bez odobrenja iz Vašingtona, Londona, Pariza i drugih zapadnih prijestolnica. Oni koji pokušavaju da se suprotstavljaju ovoj logici zavisnosti su strogo disciplinovani, ako ne i eliminisani (Grosfoguel, 2007: 201).

Ono što su Afrikanci proslavili kao nezavisnost bio je mit koji se uzimao za stvarnost pošto su nevidljive zamke kolonijalizma moći ignorisane, čime se negira rođenje stvarnog postkolonijalnog afričkog svijeta. Drugim riječima, autentična postkolonijalna era i dalje je dio neispunjene afričke aspiracije. Postkolonijalni afrički svijet je zamišljen prostor za rekonstrukciju slobode i identiteta za koji se i dalje borio.

Prema Grosfoguel-u, neokolonijalizam se proučava ne kao posljednja faza imperijalizma, kako nas je uvjeroio Kwame Nkrumah (1965), već kao današnje globalno stanje unutar kojega se nalazi „postkolonijalni afrički svijet“ kao disciplinovana i razbijena mašta o slobodi. Očekivalo se da će postkolonijalni afrički svijet biti teren afričkog preporoda i društveno-politička rekreacija afričkog ličnog karaktera na koji su utjecale otuđujuće snage kolonijalizma. Očekivalo se da će nova afrička svijest o slobodi od kolonijalizma zavladati i oblikovati postkolonijalni afrički svijet. Za postizanje ovog cilja vodio se niz borbi. Te su borbe bile u rasponu od primarnog otpora devetnaestog stoljeća, preko panafričkih kongresa koji su započeli 1900-ih, pokreta Negritude 1930-ih, antikolonijalnih oslobodilačkih ratova 1950-ih i 1960-ih, borbe za ekonomski razvoj 1970-ih i 1980-ih, i građanskim društvima za demokratiju devedesetih sve do oživljenih panafričkih inicijativa koje su bile potaknute hiljadugodišnjom afričkom renesansom (Ndlovu-Gatsheni 2013: 14).

Predviđeni krajnji proizvod trebao je biti novi i hrabri afrički postkolonijalni svijet i novo čovječanstvo u kojem su afričko djelovanje, dostojanstvo i identitet vraćeni nakon godina kolonijalne i neokolonijalne dominacije. Ali taj se afrički san još nije ostvario. Afrički postkolonijalni svijet ostaje težnja, a ne stvarnost. Afrička kriza u biti bila je vezana za činjenicu da su umjesto afričkih revolucionara koji su se potpuno i učinkovito zadužili za rođenje potpuno oslobođene i samouvjerenе afričke političke bebe, proces dekolonizacije nadgledali nekadašnji kolonijalni majstori koji su bili naklonjeni prema izgradnji neokolonijalnog svijeta, a ne afričkog postkolonijalnog svijeta (Ndlovu-Gatsheni, 2013: 15).

Ono što se često zanemaruje u postojećim pričama o stvaranju afričkog postkolonijalnog svijeta zajedno s njegovim problemima fragmentisanog identiteta jest da je kolonijalna modernost odgodila procese izgradnje države i izgradnje nacije do 1960-ih za zapadnu, istočnu i srednju Afriku i sve do 1980-ih i 1990-ih za Zimbabve, Namibiju i Južnu Afriku. Tek krajem Drugog svjetskog rata 1945. godine projekt dekolonizacije prihvaćen je globalno kao ljudski napredak i Afrikanci su prihvaćeni kao narod koji je zaslužio nacionalno samoodređenje. Posljedično, dekolonizacija Afrike upustila se u međunarodni politički predio

najmlađih, najslabijih, siromašnih i umjetnih država koje su se morale maskirati kao nacije ubrzo nakon rođenja (Clapham, 1996: 54).

6.0. Država i nacija u postkolonijalnoj Africi

Krhkost afričkih država često se pripisuje činjenici da su te države "umjetno stvorene". Dakle, oni su primordijalni, osobito etnički identiteti koji prevladavaju, što je spriječilo pojavu "prirodnog" nacionalnog osjećaja. Međutim, nedavna historijska istraživanja pokazala su da su nacije u određenom smislu uvijek "nacije volje". One su proizvod svjesnih strategija političkih elita i zahtijevaju njihov razvoj funkcionalne države i državnih institucija. U takvoj konstruktivističkoj perspektivi, "afrički slučaj" gubi svoj poseban karakter, a uzročni odnosi se okreću: nije nedostatak nacionalizma taj koji objašnjava krhkost afričkih država, nego nedostatak kontrole i regulatornih kapaciteta afričkih država komplikuje pojavu nacionalnih identiteta. U mnogim afričkim zemljama razvile su se različite nacionalne svakodnevne kulture koje se razlikuju od onih u susjednim zemljama (Ndlovu-Gatsheni 2013: 17).

Kao što sam prethodno spomenula, kako su afričke granice "umjetno stvorene", njihove političke granice nisu u skladu s kulturnom podjelom. Ove umjetne političke granice zato nisu obuhvatale uspostavljene narode s jedinstvenom kulturom, već "plemena" koja su se u kolonijalnom razdoblju skupljala imperijalnim interesima kolonijalnih sila. Ta različita plemena ili, kako sada više volimo reći, etničke skupine bile su nadređene državnom aparatu tokom kolonijalnog razdoblja. Budući da ovaj državni aparat nije odgovarao nijednoj lokalnoj tradiciji, njemu se nije mogla pripisati nikakva identifikacija. Nacionalni identitet njegovih stanovnika je zbog toga još uvijek slabo razvijen. Budući da država, koja je ionako umjetno stvorena, nije podržana snažnom nacionalnom sviješću, ona je slaba i ne može ispuniti svoje sigurnosne i redoslijedne funkcije niti svoje razvojne zadaće. Rezultat je rasprostranjena glad i građanski rat - koji se često naziva plemenskim sukobima. Upravo ta dva pitanja gladi i građanskog rata u velikoj mjeri dominiraju afričkom slikom u našim medijima i u našim umovima. Ovo razmišljanje temelji se na pojmu prioriteta nacije - nacionalne države kao što su ga formulisali njemački mislioci u 18. i 19. stoljeću. Ovaj pojam konstруise razvojnu naciju-nacionalizam-nacionalnu državu kao historijsku normu: već postojeću, u nekom smislu uvijek postojeću naciju, koju karakteriše zajednička historija, kultura, a prije svega zajednički jezik. U historiji, narodi postaju svjesni svog karaktera. Nacija se "budi", ili je, poetski

govoreći, ona poput uspavane ljepotice, i konačno, nacija se organizuje u svojoj državi, nacionalnoj državi (Ndlovu-Gatsheni 2013: 27-28).

6.1. Jezička integracija

Nacionalni identitet povezan je s jezikom i / ili religijom. „Jezik kao komunikacijski sistem koji se razlikuje među različitim populacijama obično se prepoznaje kao važan simbol grupnog identiteta, često potiče prirodni osjećaj solidarnosti među zajednicama koje dijele različite vrste govora i ponekad se namjerno manipuliše kako bi se stvorio osjećaj pripadnosti stanovništvu većem od lokalnog ili regionalnog“ (Simpson: 2001: 2).

U Africi je situacija mnogo složenija. Zaista, može se reći da jezik igra važnu ulogu u novim narodima, ali teško je generalizovati da jezik ima najvažniju ulogu u izgradnji nacije. Afrika je kontinent prepun raznolikosti koje se mogu vidjeti u raznim državama i političkim situacijama.

U nekadašnjim kolonijama jezik kolonizatora postao je dio ličnog i kolektivnog identiteta kolonijalnog subjekta, a ponajprije obrazovanjem koje je kolonizacijska moć uvela u kolonizovane zemlje, čija je osnova bila proučavanje imperijalnog jezika i kulture koji su prikazani kao poželjni obrasci koje treba slijediti. To u kolonijalnom subjektu neizbjegno proizvodi osjećaj inferiornosti i nesposobnosti, a promjena odnosa prema jeziku važan je dio procesa dekolonizacije i oslobađanja bivših kolonija (Anchimbe, 2007: 76).

Ngugi (1986) vjeruje da je jezik najsnažnije imperijalno oružje koje predstavlja sredstvo "duhovnog potčinjavanja" i da je "zarobilo dušu" kolonijalnog subjekta, te zagovara potpuno odbacivanje engleskog jezika i odbija ga koristiti u svom radu, i tako podrediti onom tipu svijeta i stvarnosti koje ovaj jezik izražava, kao i političku dominaciju koju ona podrazumijeva. Takav proces radikalne dekolonizacije dovodi do oporavka nacionalnog i etničkog identiteta, oskudnog na maternjem jeziku, smatra Ngugi, te ističe da je bivšim kolonijalnim subjektima potrebno fokusirati se na sebe, na svoj jezik i vlastiti napredak. Njihov primarni interes trebao bi biti Afrika i napredak afričke kulture, a ne Evropina slika Afrike i ostatka svijeta. Modifikacija ili preobrazba jezika, prema Aschroftu, predstavlja način na koji imperijalni jezik postaje medij otpora i antiimperijalne borbe, a kao najznačajnije oblike jezičke prilagodbe navodi ukidanje, prisvajanje i rekonstrukciju jezika. Izraz ukidanje odnosi se na odbacivanje normativnog koncepta "vlastitog" ili "standardnog" jezika i

suprotstavljenih pojmova "inferiornih dijalekata" i "marginalnih varijanti", ali također predstavlja stajalište koje proturječi teorijama koje tvrde da imperijalni jezik neizbjegno zarobljava kolonizatora koloniziranjem konceptualnih paradigma. Ukipanje time osigurava osnovu za prisvajanje jezika ili proces koji podrazumijeva način na koji postkolonijalni pisci koriste određene aspekte imperijalne kulture koji mogu biti od koristi u artikulaciji vlastitih društvenih i kulturnih identiteta (Ngugi, 1986: 71-73).

U Beninu se govori više od 30 različitih jezika, od kojih su četiri lokalnog značaja. Administrativni jezik i dalje je bio francuski čak i nakon stjecanja neovisnosti, jezik koji je, poput naziva države, etnički neutralan. Ovaj se jezik također podučava na svim razinama modernog sistema, uključujući nacionalno sveučilište osnovano sedamdesetih godina (Denoon i Kuper, 1970).

U Africi studenti u bivšim francuskim kolonijama kao što je Obala Slonovače možda nikada nisu pročitali Kenijskog Ngugi-ja, bilo zbog frankocentričnih i anglocentričnih obrazovnih naslijeđa, ili zato što ne mogu priuštiti knjige. U usporedbi s većinom afričkih studenata, američki studenti imaju više mogućnosti za preuzimanje afričke literature. Knjige afričkih autora također su češće objavljene u Parizu i Londonu nego u Dakaru i Lagosu; ili članci objavljeni u većim prekomorskim zemljama su vjerovatniji da će dobiti međunarodno priznanje. U evropskim i američkim univerzitetskim bibliotekama također je više afričkih knjiga. Naučnici izvan Afrike vjerojatnije će komentarisati i pregledati te knjige u poznatim i široko pročitanim časopisima, novinama i publikacijama (Newell, 2006).

Zbog toga je postkolonijalna književnost korisna u izgradnji takvog projekta izgradnje nacije. Postkolonijalizam predstavlja dizanje različitih glasova koji su prekriveni pod ogrtačem kolonijalizma. Ovi glasovi dolaze iz različitih rasnih grupa i iz različitih zemalja bivšeg kolonizovanog svijeta. Postkolonijalizam teži da ujedini ove ljudi na osnovu zajedničkog iskustva ugnjetavanja koji se nastavlja nakon sticanja nezavisnosti. Izgradnja nacija u Africi također može biti osnova jedinstva na zajedničkom iskustvu socioekonomskog i političkog ugnjetavanja kako u historiji, tako i u savremenom dobu. Međutim, kako upozorava Appiah (1993), afričko jedinstvo ne treba da se zasniva na lažnom osjećaju zajedništva, jer je Afrika u doba prije kolonijalizma imala veliki broj različitosti kulture, jezika i religije. On takođe tvrdi da su pokušaji da se danas afričko ujedinjenje koje se temelji na zajedničkom rasnom identitetu veoma problematični zbog rasne raznolikosti Afrikanaca. Kao rješenje, Appiah zaključuje da svaki pokušaj izgradnje panafrikanizma mora biti zasnovan na zajedničkim

izazovima ili trenutnim uslovima. Afričke zemlje dijele iste ekonomski, političke i ekološke izazove i to može poslužiti kao osnova solidarnosti u borbi protiv isključenosti i marginalizacije. Dakle, afrički identitet nije o povratku iz historijskih starih identiteta koji su izgubljeni, već se afrički identitet pojavljuje na osnovu zajedničkih političkih i društvenih izazova (Appiah, 1993: 176). Ovakav pristup nacije omogućuje raznolikost kontinenta da cvijeta, ali u isto vrijeme daje afričkom narodu alat koji se može koristiti za izgradnju jedinstva među Afrikancima i široko sa drugim populacijama širom svijeta koji dijele ista iskustva.

Ono što je zabrinjavajuće jest da čak i nakon što su afrički intelektualaci proizveli brojne knjige i časopise koji izravno govore o važnim pitanjima slobode, razvoja i demokratije, njihov rad nije u potpunosti uspio dostići iste visine kao zapadnih teoretičara poput Platona, Machiavellija, Michaela Foucaulta, Antonia Gramscija, Maxa Webera, Karla Marxa i ostalih. Afrička intelektualna produkcija još nije preuzeila dominaciju u lokalnom i globalnom znanju na način na koji to trenutno rade Marx, Derrida, Foucault i ideje drugih. Ono što je vrlo bitno je stvoriti literaturu koja prepričava istinsko afričko iskustvo, ne iz perspektive autsajdera ili posjetitelja, već iz lokalne. Pravi način da se to učini jest pisanje na lokalnom jeziku, uglavnom zato što je na tom jeziku sačuvano mnogo lokalne tradicije. Mogu reći da mi je bilo žao kada sam saznala da je samo nekoliko knjiga afričkih autora izvorno napisanih na afričkom jeziku. Ngugi je uložio veliki trud za svoju volju i hrabrost da se zauzme za ono što vjeruje.

Završit ću ovo poglavlje kratkim sumiranjem poglavlja. Afrika ne posjeduje neku vrstu glasa u međunarodnim odnosima, jer nema neku silu koja bi predstavljala glas ovog kontinenta. Tek nedavno je Afrika počela subjektizirati svoj udio u međunarodnim odnosima. Nakon kolonizacije, tkivo afričkih društava je uništeno. Nisu bili u stanju da pruže neki otpor; nisu imali tehnologiju niti oružje s kojim bi se sukobili. Zato je Afrika tu gdje jeste. Ono što su Evropljani učinili na afričkom kontinentu je zapravo uništenje socijalnog tkiva; jednog društva koje se izgrađivalo stotinama godina. Društvo koje nema socijalne norme. Za 200 godina su uništeni bilo kakvi tragovi institucija u Africi. Došlo je do potpunog sloma društvenih normi i ponašanja koji su se godinama gradili. Kada je 1984. godine proces dekolonizacije formalno završen sa Zimbabweom, nije postojao način da se dođe do organizovane vlasti. Formiraju se nova društva koja ne mogu da opstanu. Kompletna lokalna društva bivaju uništena. Africi nedostaju društvene elite bez kojih nema ni društva. Ovim državama se upravljalio iz kolonijalnih centara u Evropi. Bile su potrebne decenije i decenije

da društvo stane na noge, da se formiraju institucije, elite, itd. Nije postojao način da se dođe do organizirane vlasti. Afrikanci su se razočarali nakon odlaska Evropljana jer su očekivali brze promjene. Ostali su prepusteni sami sebi, potpuno izgubljeni i preplašeni. Kada dolazi do pobune, vojska ulazi na kontinent i preuzima vlast od demokratskih predstavnika. Novi predstavnici dolaze na vlast nasilnim putem, te imaju oružanu snagu kojom bi mogli kontrolisati to društvo i počinje period vojnih diktatura koje i danas traju. Te vojne diktature nikad nisu dopustile izgradnju društva. Ta društva se susreću sa velikim izazovima. Bez izgradnje društva, nema ni izgradnje nacije.

VI BUDUĆNOST POSTKOLONIJALNE DRŽAVE

6.1. Budućnost nacije-države u Africi

Sukob. Etničko čišćenje. Otimanje za resurse. Nekontrolisana degradacija okoliša. Endemična korupcija. Ovisnost. Neuspješne države. Više od 60 godina je prošlo otkad su prve afričke zemlje proglašile neovisnost (Sudan 1956., a potom Gana 1958. godine), a kontinent nastavlja svoju borbu na mnogim frontama. Čini se da je Afrika zahvaćena u trajnom zastoju ljudskog napretka, zbog nedjelotvornih institucija i inherentne nemogućnosti da ih se zaobiđe.

Dok je država simbol fizičke strukture i institucija vlasti, nacija je nešto manje opipljiva. Njena izgradnja je ključna za stvaranje vjernosti koja osigurava dugovječnost nacionalne države. To je zapravo taj odnos, koji je u osnovi najuspješnijih nacionalnih država - čvrsta veza između države i nacije, najčešće vođena snažnim osjećajem nacionalizma koji propagira država.

Šta znači nacionalna država u današnjoj Africi? Kakva je budućnost afričkih zemalja kada ih zahvati nestabilnost koja uzdrma same temelje nacionalne države? Od osamostaljenja, afričku politiku karakterišu sukobi u čijem su središtu etničke tenzije. Ne moramo gledati dalje od Ruande, Nigerije i Mauritanije (među mnogim) kako bismo vidjeli dokaze za to. Etnička pripadnost je bila i još uvijek je u središtu medijske debate o sukobu i njegovim posljedicama.

Afričko oboljenje nije tako jednostavna kategorizacija kakvom bi se mogla prepostaviti. Iza toga leži pitanje o temeljnoj mani u strukturi koja je uzeta zdravo za gotovo da je jedina struktura, a ne model u koji je uvezena, što se artikuliše kao prekršeno obećanje. Nacionalna država rodila je bezbrojne krize nacionalizma, uništenja manjina i stvaranja izmišljenih nacionalnih identiteta kako bi održala ovu strukturu.

Prema Elieu Kedourieju (1974), pojavljivanje nacionalizma bilo je posljedica moralizacije te nove pronađene "moći narodnoj revoluciji". Kako je doktrina nacionalizma nastala iz evropske revolucije početkom 19. stoljeća, uvođenje ideologije nacije kao jedinstvene prirodne političke formacije, na kojoj se mogu graditi države, postavlja nacionalnu državu kao idealnu sumu svih tih dijelova. Porijeklo riječi "nacija" može se naći u njenom latinskom korijenu "nasci" – roditi se, a koji se onda razvio u pojам naroda zajedničkog porijekla (Kedourie, 1974).

Kao rezultat toga lako je uvidjeti kako je ova koncepcija neizbjegno problematična u svom novom okruženju postkolonijalnog. „Postkolonijalno“ je spajanje unutrašnjih političkih formacija, rascjepkanih identiteta i prolaznih stvarnosti koje se sve skupljaju kako bi se oblikovale u ono što je prisvojeno iz kolonijalnih sila kao model državnosti i političkog i ekonomskog razvoja post-prosvjetiteljske misli (Gellner, 2003: 18). Isključenje tog stečenog modela suvereniteta s lokalizovanim oblicima vladavine nije samo ometalo prirodnu progresiju struktura moći (kao što to ima i kolonijalizam), već je i spriječilo jedinstvenu formaciju identiteta u postkolonijalnim državama stvarajući različite i suprotstavljene tvrdnje za nacionalnost.

Prema tome, naslijede nacionalne države u postkoloniji razotkriva nepovezanost ovog prisvajanja, kao i fragmentaciju identiteta kroz uništavanje svijesti manjina koja se provodi u vrijeme izgradnje nacije. Srž je u specifičnoj prolaznosti predkolonijalnih, kolonijalnih i postkolonijalnih skupina i korištenju asimilacije, jezika i simbola za izgradnju identiteta koji se smatra potrebnim za formiranje nacionalne države - nacionalnog identiteta. Postkolonijalna područja nasljeđuju nacionalnu državu, kao vrhunac modernosti i napretka. Uspostavljanje nacionalne države nužno zahtijeva uništenje svijesti manjina kako bi se omogućilo uspostavljanje neke vrste nacionalne svijesti. Kao rezultat toga, fenomen nacionalizma kao derivata nacionalne države je platforma na kojoj borbe za identitet postaju vidljive.

Kroz čitavo istraživanje stalno se prožimala ideja nacionalizma kao snažnog utjecaja na afrički kontinent. Priznavanje konstrukta nacionalne države, kojim se regulišu evropski modeli društva, pokazuje se problematičnim kada se primjenjuje u afričkim stvarnostima multietničkih, rasnih, vjerskih i jezičkih društava. Nacionalizam se sukobljava s sviješću manjina iz tri glavna razloga.

Prvo, nacionalizam koji proizlazi iz "uvoza" nacionalne države čini ga nelegitimnim u očima masa koje čine manjine, budući da nacionalna država nosi naslijede kolonijalne upravne vlasti i izrabljivačke okupacije.

Drugo, određena raznolikost nacionalizma razvila se u kolonijama kao odgovor na kolonijalnu vladavinu i na kraju se koristila kao dio borbe za oslobođenje. Kao što mogu zaključiti, ovaj oblik nacionalizma zapravo nikada nije mogao povezati ljude pod zastavom „nacije“, nego je bio instrument u stvaranju pokreta za neovisnost. Kao rezultat toga, nakon što je zadovoljen cilj neovisnosti, ono je ostavilo naciju-državu u stanju fragmentacije identiteta koja je rezultat nedostatka stvarnih nacionalnih veza.

Treće, državljanstvo i uživanje jednakih prava postaju mjerilo modernosti. Odobravanje državljanstva i prava je suštinski aspekt nacionalnosti i crta liniju razdvajanja između nacionalne države (države koja je institucionalizovana) i zajednice druge vrste, kao što je etnička, vjerska ili jezička manjina. Tu je i temeljni preduvjet percepcije - unutrašnje i vanjske - kao nacije ili grupe u odnosu na druga tijela.

Shodno tome, Afrika danas je zahvaćena bolestima čiji korijeni leže u strukturalnom nedostatku, koji je do sada postao ugrađen u sistem. Izmišljeni nacionalizam - iako nije odmah prepoznat kao očigledna razlika - možda je najopasnija pojava koja je potajno kontaminirala 20. stoljeće. U postkolonijalnom razdoblju ove nacionalne države suočene su s velikim izazovima validacije i dešifriranja identiteta. Suočene s izazovima upravljanja koji se javljaju tokom i nakon tog razdoblja, one imaju na raspolaganju slabe alete za borbu protiv temeljnih problema ponovnog pojavljivanja sektašta zajedno s ekonomskom i političkom smrću, jer politički aparat unutar kojeg djeluju ne omogućuje prirodnu asimilaciju. Umjesto toga, on nameće prisilni model asimilacije i na taj način dublje razdvaja.

Kako se paradigme integracije unutar nacionalnih granica također počinju pojavljivati, njihove posljedice se direktno ispoljavaju kao masovni migracioni tokovi, raseljavanje, izbjegličke krize i premještanje resursa koji vode ka konfliktu. Sva ova pitanja se provlače kao problemi zasnovani na grupama, kada su u stvarnosti njihovi korijeni u ekonomskom disparitetu. Ali oni postaju integrisani u već postojeće polarizovane grupne odnose, koji su sami po sebi sindrom izmišljenog nacionalizma, koji proističe iz usvajanja nacionalne države.

Dakle, šta bi mogla biti alternativa državi naciji? Država koja je lišena nacije. Država koja funkcioniše kao administrativni centar za zakonodavstvo i organizaciju, slobodna od fiktivnog povezivanja sa većom zavjesom identiteta.

Neprihvatljivost realnosti različitih etničkih, rasnih, vjerskih i jezičkih manjinskih identiteta sa konstrukcijom nacionalnog identiteta nacionalne države je u središtu naknadnog sloma u strukturalnom upravljanju državom. Naslijedeni model nacionalne države u Africi (i njegov derivativni nacionalizam) uzrokovao je uništavanje svijesti manjina u postkolonijalizmu i imao dalekosežne posljedice fragmentacije identiteta u modernizmu. Nakon nove decenije i u svijetu u kojem je naša inherentna povezanost sve više izložena (i istovremeno sve izazovnija) Afrika - i svijet u cjelini - mora prihvati svoju raznolikost, ne samo na socijalnom nivou, već i na političkom i ekonomskom. Ona mora priznati svoje naslijeđe i odbaciti fiktivne pojmove nacionalizma. Samo na ovaj način svaki afrički građanin će zaista imati priliku da razbije

obmanjujuće pojmove identiteta i postigne istinsku slobodu - misli, udruživanja, prakse i političke i društvene pripadnosti.

Afrički intelektualci zajedno s nekim afričkim vođama neprestano su tražili različite načine na koje bi nekada kolonizovani kontinent i njegovi ljudi mogli dobiti izgubljeno povjerenje, dostojanstvo i kontrolu nad sudbinom. Ova intelektualna intervencija odvija se protiv korijena izgubljene afričke epistemološke slobode. Ključni je izazov kako se odvojiti od zamki globalne kolonijalne matrice moći koja neprestano podređuje afričke glasove i vapi za slobodom. Drugi izazov za afričku borbu za epistemološku slobodu jest taj što je većina vodećih afričkih intelektualaca od kojih se očekuje da vode ovu borbu proizvedena u Evropi i Americi. Većina današnjih vodećih afričkih intelektualaca stacionirala se bilo u Evropi ili u Americi. To znači da je afrički intelektualizam i proizvodnja znanja duboko smještena u zapadnoj epistemologiji i orijentaciji (Ndlovu-Gatsheni, 2013: 59).

Ako Afrikanci ne naprave ozbiljan korak prema razumijevanju djelovanja modernog rasnog, hegemonskog, patrijarhalnog i kapitalističkog globalnog svijeta koji je stvorila zapadna moderna, oni će možda i dalje slaviti iluzije dekolonizacije i mitova o slobodi. Stvarnost Afrike danas je ta da je duboko usaćena u snažnu, ali nevidljivu kolonijalnu matricu moći koja Afrikancima ne dopušta da preuzmu kontrolu i upravljaju svojim društvenim, ekonomskim i političkim sudbinama. Postkolonijalni afrički svijet još nije rođen. Ovo je poglavlje stoga pratilo i raspakovalo šire obrise kolonijalne matrice moći te i dalje guši afričke inicijative razvoja i slobode.

Afrički univerziteti nisu uspjeli proizvesti znanje o afričkoj slobodi i osnaživanju jer većinom djeluju kao zapadne institucije smještene na kontinentu. Afrički intelektualci i dalje djeluju unutar zajedničkog mišljenja koje je konstruisao Zapad. Zapadne ideje poprimile su karakter univerzalnih vrijednosti za koje se govori da doprinose održavanju i stabilizaciji postojećeg globalnog poretku. Još nije vrijeme da Afrikanci slave jer se za ostvarivanje postkolonijalnog afričkog svijeta i dalje treba voditi borba za epistemološku slobodu na svim frontovima.

Afričko se društvo brzo mijenja. Šta će, na primjer, Gvineja i ostale frankofone države podsaharske Afrike biti za 10, 15 godina? Koji će identiteti lokalnog stanovništva biti ključni za pravac lokalnog društva i politike i što će biti prigušeno i izgubljeno u važnosti? Konkretno, vjerujem da će tri faktora biti presudna za razvoj ovih država u nadolazećim godinama.

Prvi faktor je ekonomski prosperitet. Ako zemlja i stanovništvo napreduju ekonomski, postoji mnogo veća pretpostavka izgradnje pozitivnih identiteta i manje prostora za političku demagogiju i manipulaciju kroz kolektivne identitete i eskalaciju antagonizma "identiteta".

Drugi faktor bit će transformacija afričkog društva zbog brzog nastavka modernizacije i globalizacije i načina na koji tradicionalne afričke kolektivnosti reaguju na te promjene. Afrički tradicionalni identiteti suočit će se s najvećim izazovom, pogotovo u brzorastućim afričkim gradovima. Na primjer, bit će zanimljivo pratiti trend i manifestacije rastuće individualizacije, promjene u društvenim vezama.

Treći faktor bit će stvaranje neke vrste društvene potražnje za zajedničkim identitetima, posebno afričkih politika. Uprkos činjenici da mnoge tradicionalne kolektivnosti gube svoju važnost, one se mogu brzo intenzivirati zbog političkog utjecaja i postati proturječne.

Sva tri faktora najviše će se odraziti na današnju generaciju mladih Afrikanaca. Već sada se mnogo toga može reći o ponašanju ove generacije, posebno njihovog odnosa prema politici. Današnji mladi Afrikanci kritikuju etnički podijeljeno društvo. Odrastaju - za razliku od svojih roditelja i djedova - u svijetu u kojem se tradicionalni kolektivitet i etnicitet mogu vidjeti. Ova kritika socijalnog partikularizma može se kombinovati s gubitkom važnosti tradicionalnih kolektiviteta u ovoj generaciji. Dok su generacije njihovih predaka upravo odražavale svoje političke izbore da brane svoj identitet, mladi imaju malo toga za reći po političkom izboru. Prema tome, ankete pokazuju da, na primjer, mlada gvinejska generacija nije jako zainteresirana za politiku (Gellner, 2003).

Etnički i nacionalni identiteti trenutno nisu najvažniji za ovu generaciju, ali čini se da će identitet "afričkog" i pozitivan stav prema zapadnoj kulturi - koji su uglavnom predstavljeni jezičnim vještinama i snom o zapadnjačkom načinu života - odigrati vrlo važnu ulogu u budućnosti.

U slučaju zapadnoafričke Gvineje, na primjer, može se reći da utjecaj identiteta na politiku, pogotovo na etničku pripadnost, može biti značajan. To je važan aspekt političkog diskursa i političke kulture, ali nije uzrok tog događaja. To je samo sredstvo, političko oruđe s kojim političko predstavljanje djeluje i koristi ga za promicanje svojih političkih ciljeva. Ali da li je gvinejsko društvo podijeljeno na etničkoj osnovi? Ne. Čak i u udaljenim područjima koja se mogu smatrati konzervativnim u smislu tradicionalnih kolektiviteta, temeljne pretpostavke etničke pripadnosti (jezik, tradicija, zajednička kultura, zajednički teritorij, društveni život)

narušene su posljedicama migracije i urbanizacije. Uprkos tome, etnička pripadnost ostaje važan faktor u politici. Glavni razlog za to je autoritarna prošlost i izgradnja etničkog antagonizma kao načina održavanja moći.

Gvineja je 2010. godine, nakon pet desetljeća autoritarnih režima, dobila priliku da konsoliduje društvenu i političku situaciju na temelju građanskog pristupa, a ne etničkog. Ako demokratski režim naslijedi tako duboko ukorijenjen sociopolitički slom, on ima vrlo ograničene mogućnosti za ispravak. Unatoč tome, Gvineja doživljava razdoblje stabilnosti i ekonomskog rasta, uz iznimku manjih ekscesa u odnosu na prethodne režime. Sadašnji predsjednik Alpha Condé igra ključnu ulogu u dalnjem razvoju u Gvineji. On je, nakon pobjede na parlamentarnim izborima i nakon izbora na svoj drugi mandat, koncentrisao u svojim rukama znatnu moć, iako za sada više ili manje demokratski stečenu. To samo po sebi predstavlja značajan rizik u podsaharskoj Africi. Budući da će se kratka demokratska tradicija i etnička polarizacija politike do sada očitovati, vidjet ćemo do 2020. godine, kada istječe Condéov drugi predsjednički mandat. Pogotovo sada gvinejci sami postavljaju pitanje hoće li ponovo uzeti autoritarno nasljeđe prethodnih režima.

6.2. Kriza moderne afričke države i afričkog nacionalizma

Ostaje pitanje o tome kako identiteti utječu na krizu afričke države. Mnogi politolozi tvrde da neuspjeh afričke demokratije nije posljedica kulture, već borbe za vlast, ekonomske krize ili globalizacije (Horakova-Novotna, 2008: 207). Jedan od glavnih razloga krize moderne afričke države je Dvojnost mandata, što znači da država nije prirodni autoritet za značajan dio podsaharske Afrike i da još uvijek ima neku vrstu zajednice na razini zajednice, tradicionalne institucije i vlasti. Međutim, mogu zaključiti da je ekonomski aspekt također važan faktor. Nije u ovom slučaju ekonomska kriza, nego sam državni aparat, koji se često ne doživljava kao izvršitelj javne usluge, što je glavni kriterij države u odnosu na državu. U pružanju javnih usluga država predstavlja zajednicu, a sada sve češće komercijalni segment.

6.3. Nakon nacionalne države: prema kojoj političkoj konstelaciji?

Nacionalna država je usamljena. Okružuje se suverenitetom i skriva se iza rezervisanih područja. Ona je bila izazvana u Africi početkom 1990-ih. Protiv nje su postavljena načela dobrog upravljanja (kroz ekonomsku i pravnu uvjetovanost), borba protiv proliferacije nuklearnog oružja, te razne povrede temeljnih prava i sloboda. Multinacionalna država sama stvara sumnje. Ona zadržava ideju o vječnim političkim rasparčavanjima motivisanim i opravdanim načelom nacionalnosti. Pisala sam o tome da solidarnost među nacijama predstavlja pravni okvir bez granica. Francuski političar Bertrand Badie govorio je o svijetu bez teritorija, o svijetu bez suvereniteta. Možda se krećemo prema internacionaliziranoj državi. Država čiji obrasci određuju nadnacionalne vlasti. To će se označavati kao nacionalna državu ili nacionalna država kada međunarodne ekonomске vlasti obvezuju sve državne zajednice (i s tim cijelu naciju) da imaju iste društvene uvjete kao što je to bio slučaj u Africi između decenije 1980. i 1990. godine s programima strukturalnog prilagođavanja. Isto vrijedi i kada država mora ispuniti međunarodnu obvezu jer se u tom slučaju nacija ne može odvojiti od nje. Multinacionalna priroda iste države također bi se stavila u perspektivu kada nacionalno ili međunarodno tijelo priznaje jednu ili više podnacionalnih zajednica posebnih prava ili obveza na marginama državne nacionalne politike.

Iz toga slijedi da je pravna osobnost države posredna. Ovo je velika pouka koju crpimo iz ponovnog otkrivanja civilnog društva iz afričkog konteksta. Međutim, da budemo pažljiviji, ova činjenica nije nova u Africi. Pravni identitet afričke države u svakom je trenutku određen međunarodnim poretkom (pristupanje neovisnosti, ekonomski programi, demokratija itd.). Sveukupna ideja koja proizlazi je da je autonomija nacije - u singularnosti svake skupine koja to čini - dala međunarodni karakter identitetu države. Demokratska obnova zahtijeva, kao što vidimo, redefinisanje političkih odnosa, ali prije svega preispitivanje njihove pravne osnove. Čini se da sve ukazuje na to da problemi konstitucionalizma ostaju netaknuti.

Iako je većina Afrike postigla političku nezavisnost od šezdesetih godina prošlog vijeka, osnove eksploracije koje su bile ključne karakteristike uređenja vlasti uspostavljene za vrijeme kolonijalne vladavine ne samo da su trajale, nego su se i proširile zahvaljujući uspjesima afričkih vođa u mnogim slučajevima. Iako su se promjene bez sumnje dogodile širom Afrike, te promjene nisu u suštini promijenile strukture eksploracije, već su značajno stvorile novu klasu eksploratora.

Pod uvjetom da je Afrika pretrpjela brutalnu eksploraciju tokom razdoblja Atlantske trgovine robljem i tokom evropskog kolonijalnog perioda, veći dio kontinenta ostvario je samoupravu prije više od 50 godina. Uprkos postizanju političke nezavisnosti, većina prosječnih afričkih građana nisu imali šta proslaviti niti čime se ponositi, budući da siromaštvo i bolesti i dalje prožimaju kontinent. Pitanje koje se mora postaviti je: u kojem bi trenutku afričke vođe trebali preuzeti odgovornost za razvojne izazove kontinenta? Retorika neokolonijalizma i povezana teorija ovisnosti možda bi trebala ustupiti mjesto aktivnom državnom društvu u kojem bi afričke vođe trebale preuzeti važan zadatak izvlačenja svojih država iz okova siromaštva. Nažalost, čini mi se da se eksploracija kontinenta nastavlja, ali ovaj put ovu eksploraciju čine afričke vođe i njihovi prijatelji na štetu države i njenih građana. Možda je sigurno tvrditi da ne postoje jednostavni načini za promjenu tradicije eksploracije koja je definisala političku historiju Afrike. To je zbog toga što se državne institucije u velikoj mjeri koriste za zadovoljenje prvobitnih želja političkih vođa na štetu dobrobiti građana. Filozofija služenja gospodara prožimala je većinu državnih organa; a priroda institucija otežava postizanje značajnih promjena u dugogodišnjim institucijama. U skladu s tim, afričke države moraju reformisati svoju politiku i aranžmane upravljanja kako bi postigle stvarni napredak prema ekonomskom razvoju. Domaći kreatori politika u Africi trebali bi kritički gledati na postojeće upravljačke institucije i usvojiti hrabre mjere kako bi se obuhvatila razvojna državna orijentacija, gdje je glavni fokus državnih aktivnosti osiguravanje nacionalnog razvoja za dobrobit opšteg građana.

ZAKLJUČAK

Priprema ove teze za mene je bila iznenadenje: za razliku od evropskih zemalja ili SAD-a, praktično nema širokih i savremenih empirijskih istraživanja o nacionalizmu u Africi. Naišla sam na novo i dosadosta neistraženo područje na našim jezicima.

Brojne afričke države i dalje se suočavaju sa zastrašujućim izazovima u svojim društveno-političkim i ekonomskim poslovima. Trenutni diskursi o afričkoj političkoj ekonomiji dominirali su političkom nestabilnošću, neuspjehom rukovodstva, regionalnim i etničkim sukobima, ekonomskom zaostalošću, bolestima i visokim stopama siromaštva u opštoj populaciji. Svjetska banka izvještava da je u Africi trenutno najveći broj izuzetno siromašnih na svijetu, (PovcalNet, 28.08.2019.) nakon što je jugoistočna Azija zabilježila ogromne ekonomske i strukturne transformacije u posljednje tri decenije. Ovo depresivno stanje u afričkim zemljama očekivano je izazvalo puno interesa naučnika, političara i međunarodnih razvojnih institucija.

Iako postoje različita objašnjenja o nesigurnim socijalnim i ekonomskim uvjetima u Africi, malo je naučnika koji ukazuju na aranžmane upravljanja, političkih institucija i kulture afričkih država i izbora koje te institucije podržavaju kao glavna objašnjenja nesposobnosti kontinenta da postigne značajan napredak prema održivom rastu i razvoju (Acemoglu i A. Robinson, 2012; A. Mazrui i Wiafe-Amoako: 2016; Chabal i Daloz, 1999). U većini afričkih država, postojeće institucije generalno su podržavale potpuno iskorištavanje zajedništva u korist malih elita, što je vodilo ka političkoj kulturi definisanoj od nepotizma i klijentelizma, diktature i prebendalizma² (A. Joseph, 1987; Van de Walle, 2003: 297–332). Pitanja koja se postavljaju su kako su se razvijali ovi oblici institucija i zašto su postojale uprkos očiglednim katastrofalnim posljedicama na napredak afričke države i dobrobiti njenih građana.

Oni koji su istraživali afričku historiju ukazuju na dvije glavne epohe koje su oblikovale i možda i dalje oblikuju afričku sociologiju, politiku i ekonomiju. Strahote Atlantske trgovine robljem i eksploracije koje su definisale kasniji evropski kolonijalizam identifikovane su kao dva glavna historijska događaja koja postavljaju pozornicu na ono što danas znamo kao Afrika. U skladu s tim, oni su na različite načine artikulisali pogubne efekte atlantske trgovine robljem na Afriku i njen narod (Manning, 1990; Inikori i Engerman, 1992: 1–21; Lovejoy,

---

² sistem zapošljavanja u političkom pokroviteljstvu

2000; Nunn, 2008: 139–176). Ropstvo je bilo i možda ostaje najviši oblik iskorištavanja. Atlantska trgovina robljem pustošila je Afriku nekoliko stoljeća, postavivši temelje za kulturu eksploatacije, grubu silu, nejednakosti, podčinjenosti i nestabilnosti - odlike koje ne podržavaju bilo kakav održivi razvoj. Ekonomija ropstva onemogućila je afričkim društvima razvoj stabilnih centralizovanih političkih vlasti na velikim geografskim područjima. To je bilo zbog neprekidnih racija, borbi i ratova koji su olakšali ekonomiju ropstva. Kraljevi i kraljice tog doba mogli su zato vršiti samo učinkovitu kontrolu nad ograničenim geografskim područjem izvan kojeg je nemoguće kontrolisati. Zato je gotovo nemoguće razviti stabilne centralizovane vlasti nad velikim geografskim područjima. To je otežalo, ako ne i onemogućilo vlastima, uspostaviti formalne i učinkovite institucije za stvaranje civilnog reda na velikim geografskim područjima. Osim nemogućnosti uspostavljanja učinkovite vlasti za centralizovano upravljanje na velikim površinama, trgovina robljem unazadila je stanovništvo afričkih društava šaljući Afrikance kao robe u Evropu i Ameriku. Dinamika robovlasničke ekonomije - snažno regrutovanje građana, neprestane borbe, otmice, racije i ratovi koji su se morali dogoditi da bi se olakšala takva regrutovanja - stvorila je društvo u ratu sa samim sobom. Posljedično, napetosti i krize postale su gotovo način života, a opstanak najjačih postao je norma. Ovakva društvena evolucija prožimala je afričku kulturu i politiku i stvorila nejednaka društva koja su zauzvrat olakšavalakontinuisano i sistemsko iskorištavanje slabih.

Većina studija o posljedicama Atlantske trgovine robljem fokusirana je na ono što se može opisati kao teški, a možda i mjerljivi učinci nezakonite trgovine, poput utjecaja na stanovništvo afričkih društava (Manning, 1990; Inikori i Engerman, 1992: 1–21; Lovejoy, 2000; Nunn, 2008: 139–176) ili na trošak izgubljenog proizvoda koji bi mogao biti proizведен od Afrikanaca koji su prodani robovlasnicima u stranoj državi ili na mentalno mučenje robova, između ostalih sličnih faktora. Međutim, može se tvrditi da su naizgled "nevidljivi" negativni efekti ropstva bili još pogubniji jer su oblikovali kulturu i sociologiju afričkog društva, stvarajući trajne ožiljke koji i dalje otežavaju društvima postizanje stabilnosti i razvoja.

Ropstvo je institucionaliziralo ono što se može opisati kao odnos "sluge" između inače sličnih ljudskih bića sa jednakim ili sličnim kognitivnim sposobnostima i prožeti istim prirodnim osjećajem za ukus, osjećaje i ljudske nagone. Nazivanjem nekih ljudi robovima, a drugih robovlasnicima, ljudski odnos se definisao eksploatacijom, pri čemu su robovlasnici preuzeli vlasništvo nad intelektom, radom i proizvodima robova - sluga. Ovaj neravnopravan odnos oblikovao je socijalne odnose u afričkim društvima. Institucionalizacijom kulture

potčinjenosti i uvjerenjem da je gospodar uvijek upravu i da mu se mora pokoriti, ropstvo je stvorilo društvo koje je direktno protiv principa zapadne demokratije. Možda je to razlog zašto retorika demokratskog upravljanja u većem dijelu Afrike nije u stvarnosti proizvela stvarnu liberalnu demokratiju, budući da političke vođe i dalje razmišljaju o izborima koji poboljšavaju njihove lične interese, dok građane stavljaju na kraj reda. Diktature, korupcija i odnosi robovlasnika i robova koji definišu političku kulturu Afrike sve su direktne i indirektne posljedice tih nesretnih odnosa između njih. Nažalost, ti politički aranžmani često su indirektno podržani od potlačenih kojima je u većini slučajeva teško ili „kulturno pogrešno“ suočavati se sa vlastima.

Zaključci koje mogu sada izvući s obzirom na takozvani proces izgradnje nacije u afričkim državama su sljedeći. Napominjem da je situacija zbumujuća, ako imamo u vidu cijeli kontinent. S jedne strane, postoje države u kojima je svaka središnja vlada propala, kao u Liberiji, Sierra Leoneu ili Somaliji. S druge strane, postoje države koje imaju relativno visoku političku stabilnost i uspostavljene nacionalne identitete, kao što su Gana, Mali, Benin ili čak Južna Afrika. Upečatljiv primjer očito snažnog nacionalnog identiteta koji se razvio u najkraćem vremenu je Gabon. Prije sto godina na području današnjeg Gabona nije postojala jedinstvena centralizirana politička cjelina koja bi mogla poslužiti kao žarište modernog državnog identiteta. Tokom kolonijalnog razdoblja Gabon je bio samo podjedinica francuskog Konga (zvana AEF od 1910.) s glavnim gradom Brazzavilleom. Njezine granične crte temeljile su se na najlakše prepoznatljivim zemljopisnim strukturama, odnosno sливним područjima glavnih rijeka. Od početka dvadesetog stoljeća, nacionalna svijest Gabona, koja je u nastajanju, bila je nahranjena, barem jednakom, odbijanjem Brazzavilleove dominacije kao i kolonijalne metropole u Parizu. Historijski, prvi nositelji ovog ogorčenja nisu bili afrički stanovnici, nego francuski kolonijalni dužnosnici (Gellner, 2003).

Zanimljivo je da čak i u mnogim nasilnim sukobima koje je Afrika poznala od stjecanja neovisnosti, međunarodne granice rijetko su dovedene u pitanje. U Africi nije bilo gotovo nikakvih secesionističkih pokreta. Iznimka, ali samo iznimka, bila je Ostnigeria, koja se htjela odcijepiti šezdesetih godina pod imenom Biafra nigerijske federacije, a druga je bila pobuna Katange u istočnom Zairu. Biafrakrieg je definitivno unaprijedio nigerijski nacionalni osjećaj. U mnogim građanskim ratovima koje Afrika poznaće, ratne vođe su više zainteresovane da se izvuku iz postojećeg državnog teritorija, da tako kažem, kako bi tamo neometano stekli mirovine, na primjer iskorištavanjem nalazišta dijamantata u Sierra Leoneu. Građanski rat u Somaliji nije bio namijenjen stvaranju drugih nacija nego somalijskih, ili različitoj izradi

političkih granica, na primjer na "etničkoj" osnovi. Umjesto toga, to je bio izraz rivalstva između različitih klanova (ne etničkih skupina) unutar Somalije. Kolaps države nije spriječio postojanje cyber zajednice zajednice prognanika koji održavaju ideju kulturnog jedinstva somalijske nacije na internetu. Manje dramatični, ali u osnovi usporedivi, su nedavni događaji u Obali Slonovače, gdje se intenzivno raspravlja o ivoritéu, odnosno nacionalnom identitetu. Ponavljam, ne radi se o odvajanju nekih skupina od drugih i udruživanju snaga s njihovom etničkom braćom s druge strane državnih granica u etnički homogenoj državi. To je više o mjestu pojedinih skupina unutar nacije u ovom argumentu - što se, naravno, provodi na francuskom. I ovdje je ideja nacionalne države temeljno prepostavljena (Gellner, 2003: 75)

Osnovni problem izgradnje nacije u Africi, prema tome, čini mi se da leži u činjenici da nadmoćni, tj. prirodno postojeće primordijalne orijentacije, npr. pripisivanje obitelji, klanu ili etničkoj skupini, sprječavaju nastanak nacionalne svijesti. Glavni problem je, po mom mišljenju, u funkcionalnim, a time i legitimnim deficitima mnogih afričkih država. Svakako nije slučajnost da je, s obzirom na početne uvjete, takav nevjerovalan nacionalni identitet kao što je onaj iz Gabona, nastao u državi koja je, zbog svojih prihoda od nafte, jedna od najbogatijih na cijelom kontinentu. Gellner (2003) ironično tvrdi kako moderna nacija-država treba "fond mita" kako bi svojim građanima napravila brojna nametanja. Čini se da je ovaj mito razmjerno inteligentno korišten u Gabonu, unatoč svim nedostacima Gabonske demokratije. Malo manje pežorativno: u Evropi, kao što smo vidjeli, moderni nacionalizam razvio se u simbiozi s modernom državom, na temelju postignuća i povratka. Državne tvrdnje da građani plaćaju porez, eventualno da obavljaju vojnu službu, da se pridržavaju pravila, također se kompenziraju državnim naknadama u smislu društvenog ugovora: država osigurava sigurnost u interesu pravne sigurnosti i socijalne sigurnosti. Pruža spremnu infrastrukturu - ceste, škole, bolnice, itd. To predstavlja ideju nacije kao "zajednicu" barem vjerodostojnu kao zajednička kultura, historija i jezik. Ustavni patriotism može se loše razviti samo ako sugrađani i političari ne poštuju zakone ili se ti zakoni ne mogu provesti zbog slabosti države.

Zbog slabosti državnih aparata, nedostatka osnovnih državnih usluga, nedostatka organizacijske moći, na mnogim mjestima u Africi, nacije tek počinju razvijati zajednice povjerenja i solidarnosti. Afrička društva su stoga društva s niskim povjerenjem, u kojima funkcije poretki ispunjavaju paradržavne institucije. Inače, ova slabost državnih aparata pojačana je razvojnom pomoći.

S druge strane, slabost afričkih država odgovara, a to se često ne vidi, relativnim rijetkostima međudržavnih ratova. Nasilni sukobi u Africi mnogo su više građanski ratovi nego tipovi međudržavnog rata. To me dovodi do drugog opažanja. Znamo koliko su se u Evropi nacionalni identiteti razvili u izravnom suprotstavljanju identitetima drugih naroda. Za razvoj njemačke nacionalne svijesti u 19. stoljeću ideja o "nasljednom neprijateljstvu" s Francuskom bila je konstitutivna. Rani afrički nacionalizam razvio se u sukobu s kolonijalnom upravom. Međutim, nakon stjecanja neovisnosti afrički nacionalisti su na neki način izgubili svoje protivnike. Razvoj beninejskog, ganskog ili nigerijskog identiteta temelji se na nepostojanju nasljednog neprijateljstva, na ne binarnom protivljenju s jednom od susjednih zemalja. U mnogim afričkim jezicima čini se da je pripadnost nekoj zemlji označena istim nazivom kao i druge regionalne ili etničke pripadnosti, koristeći sintagmu "čovjek od ..." ili "zemlja od ...". Na primjer, u Beninovoj verziji govornog jezika u sjevernom Beninu: "leydibene" - doslovno "zemlja Benina", kao što se grad Kandi naziva "leydikandi". U jeziku Zarma koji se govori u Nigeru, Niger se naziva "nizerlaabu" - doslovno, "zemlja Nigera", kao što se može reći "nyamelaabu" - "zemlja Niamey, grad Niamey", stanovnik Nigera naziva se "nizer boro", čovjek iz Nigera. Imena za društvene i vjerske pripadnosti konstruisana su dihotomno, slijedeći obrazac: siromašni - bogati, mladi - stari, muškarac - žena, vjernik - pogani. Nasuprot tome, sintagme za regionalnu i nacionalnu pripadnost funkcionišu prema logici gniyeždenja: pripadnosti su kontekstualne, kombinacijske i proširljive. Pojmovi pripadnosti ne protive se konkretnom protu-konceptu, već označavaju razliku u cjelini: „nizer boro“ protivi se stanovnicima svih drugih zemalja (Gellner, 2003: 84).

Na postkolonijalni razvoj na afričkom kontinentu itekako utiče nacionalizam. Afrička društva su pluralna društva, i to se moralo uzeti u obzir prije vještačkog nametanja nacionalizma odozgo. Države u Africi nisu zasnovane na nacijama. Svaki pokušaj stvaranja nacije-države na afričkom kontinentu je bio vještački i dodatno slabio kontinent.

Dok politike izgradnje nacije koje pokušavaju homogenizovati stanovništvo mogu biti korisne; da bi izgradnja nacije i danas ostala relevantna mora stvoriti prostor raznolikosti i temeljiti jedinstvo na istim ekonomskim, političkim i ekološkim izazovima s kojima se suočavaju Afrikanci i drugi dijelovi svijeta u razvoju.

Afrika je fragmentirani kontinent u mnogim etničkim zajednicama koje još nisu pronašle socijalni mir, sa najvećim stepenom siromaštva i nerazvijenosti na planeti i, suprotno popularnom vjerovanju, oskudnim prirodnim resursima. Jezička i vjerska raznovrsnost je

također prepreka stvaranju njihovog identiteta. Za razliku od Indije koja doživljava pluralizam jezika i kaste, zemlja je pronašla svoj identitet u hinduizmu, što nije slučaj u Africi. Izgradnja idealna oko kojih se stanovništvo može ujediniti nije brz proces, posebno s obzirom na sve historijske i geografske karakteristike koje su već spomenute, ali važna stvar je da ovaj proces nije zaustavljen.

Prije svega, međunarodna zajednica mora priznati prava afričkih zemalja da same odrede svoj razvojni put. Afričke zemlje moraju pronaći bolje načine upravljanja globalizacijom u svoju korist usvajanjem ključnih reformi na nacionalnoj i regionalnoj razini. Zapravo, za bilo kakav značajan razvoj, Afrika mora iskoristiti svoju čvrstu bazu ljudskih resursa koja je ključna za istinski napredak. To znači da se mora poboljšati vodstvo kako bi se osiguralo bolje upravljanje, povećala ulaganja u obrazovanje i infrastrukturu, poboljšao pristup siromašnim proizvodnim sredstvima i informacijama i usvojile smislene strategije za iskorjenjivanje siromaštva. Zemlje Afrike trebaju jačati temelje demokratskog upravljanja i poboljšati kulturu ljudskih prava. Afrika još nije formulisala vlastiti razvojni put koji bi shvatio kulturni kontekst svog naroda. Ono što treba je oslobođiti se evropskih „kandži“ koje su itekako izmijenile živote Afrikanaca na kontinentu. Africi nedostaje pravo vodstvo. Nedostaje joj neko ko bi pomogao kontinentu da stane na noge bez gledanja na lični interes.

U Africi su se kolonizatori nakon nametanja svoje uprave nastavili uplitati i u sve ostale sfere života postojećih naroda i državnih formacija. Kolonijalne uprave prilagođavale su afričke životne vrijednosti onima kršćanskog Zapada, a time poremetile društveni razvoj svih afričkih naroda te njihova temeljna obilježja. Takav utjecaj kolonizacije postigao je da se ni danas ne može uspostaviti kontinuitet afričke kulture sa onom prije kolonijalizma. Uprkos pokušajima da se ignoriše kolonijalna epizoda, Afrika i dalje ne uspijeva uspješno uspostaviti odnos sa svojom prošlošću. Posljedica kolonizacije bilo je krajnje osiromašeno društvo nakon odlaska kolonizatora. Pomogli su srušiti staro društvo, ali nisu uspjeli izgraditi novo i time su trajno upropastili Afriku. Evropska invazija stoga je trajno promijenila i obilježila afrički kontinent.

Na kraju, pitanje uspjeha izgradnje nacije u Africi je pitanje tipa: je li čaša napola prazna ili je napola puna? Collier (2009: 68) zagovara politiku izgradnje nacije, istovremeno ističući da je “suštinski teško utvrditi“ da li je izgradnja nacije uspješna. Mada, po neprestanim pojavama nasilnih sukoba potaknutih etničkim i vjerskim razlikama u postkolonijalnom razdoblju može se reći da izgradnja nacije nije u potpunosti postignuta u nekim zemljama i da je još uvijek nužna inicijativa. Da bi izgradnja nacije bila relevantna, trebala bi da generiše afričko

jedinstvo, a istovremeno omogućava raznolikim zajednicama da uspijevaju. Prije svega, odgovor će ovisiti o tome s kojim zemljama u Africi je istraživač posebno upoznat. Stručnjak za Ganu ili Benin zasigurno će nazvati čašu prilično napola, a sudanski stručnjak napola praznu, ako ne i gotovo praznu. Međutim, često se čuje teza o neuspjehu izgradnje nacije u Africi. To je izraz rasprostranjenog, stereotipnog Afropesimizma, kojem sam ovdje htjela predstaviti suprotan komad afro-optimizma. Proces izgradnje nacije je kontingentan, dugotrajan, historijski proces čiji uspjeh nije unaprijed osiguran. To nije drugačije u Africi nego u Evropi. Hoće li uspjeti ovisit će ne samo o tome hoće li i koju će budućnost nacionalna država imati širom svijeta; možda - ali nisam sigurna - njena se epoha približava kraju.

LITERATURA

1. Acemogluand, D.; Robinson, J.A. (2012). *Why Nations Fail: Theorigins of power, prosperity and poverty*. London: Profile Books Ltd.
2. Alesina, A.; Reich B. (2013) *Nationbuilding*, National Bureau of Economic Research.
3. Almong, Gabriel a VERBA, Sydney (1963). *The Civic Culture: Political Attitudes and Five Nations*. New Jersey: Princeton University Press.
4. Anchimbe, Eric (2007). *Linguistic Identity in Postcolonial Multilingual Spaces*. New Castle: Cambridge Scholar Publishing.
5. Anderson, Benedict (1983). *Imagined Communities. Reflections on the Originand Spread of Nationalism*, London.
6. Ameillon Bernard (1964). *La Guinée: biland'uneindépendance*. Paris: François Maspero.
7. Appiah, K.A. (1993). *In my father's house: Africa in the philosophy of culture*. OUP USA.
8. Ashcroft, Bill; Griffith, G.; Tiffin, H. (2000), *Post-Colonial Studies: The Key Concepts*.
9. Bandyopadhyay i Green (2013) *Nation-Building and Conflict in Modern Africa*.
10. Barnett, Michael (1996). *Identity and alliances in the Middle East*. New York: Columbia University Press.
11. Bauman, Z. (1998) *Globalization: The Human Consequences*. New York: Columbia University Press.
12. Bloom, D. E.; Sachs, J. D. (1998) *Geography, Demography, and Economic Growth in Africa*, Brookings Papers on Economic Activity, 2.
13. Bornman, E. (2005). *National symbolsandnation-building in the post-apartheid South Africa*. Unisa Paper.
14. CDC, August 2019, <https://www.cdc.gov/vhf/ebola/history/2014-2016-outbreak/index.html>
15. Chabal, Patrick (2009) *Africa: The Politics of Suffering and Smiling*. University of KwaZulu-Natal Press.
16. Chazan, N. Lewis, P. Mortmier, Rothchild, R. and Stedman, S. (eds.). (1999). *Politics and Society in Contemporary Africa*. 3ed. Boulder, Lynne Rienner Publishers.
17. Clapham, Christopher (1996). *Africa and the international system: the politics of state survival*. Cambridge: Cambridge University Press.
18. Davidson, Basil (1993). *The black man's burden: Africa and the curse of the nation-state*. New York: Three Rivers Press.

19. Deng, Francis (1996). *Sovereignty as responsibility: conflict management in Africa*. Washington, DC: The Brookings Institution.
20. Denoon, D. i Cooper, A. (1970). *The 'New Historiography' in Dar esSalaam: A Rejoinder*. African Affairs.
21. Gellner, E. (2003) *Nations and Nationalism*, New Perspectives on the Past Series Ithaca, NY: Cornell University Press.
22. Herbst, Jeffrey (2000). *States and Power in Africa: comparative lessons in authority and control*. New Jersey: Princeton University Press.
23. Horowitz, D. L. (1985). *Ethnic Groups in Conflict*. Berkeley: University of California Press.
24. Jackson, Robert H.; JAMES, Alan (1993). *States in a changing world: a contemporary analysis*. Oxford: Clarendon Press.
25. Kenneth, Kalu (2017). *State-Society Relations, Institutional Transformation and Economic Development in Sub-Saharan Africa*. Development Policy Review, Vol. 35.
26. Lovejoy, Paul, Transformation in Slavery (2000). *A History in Slavery in Africa*, 2nd Edition. New York, NY: Cambridge University Press.
27. Mance, Euclides André (1995). *African philosophy and liberation*.
28. Manning, Patrick (1990). *Slavery and African Life: Occidental, Oriental and African Slave Trades*. Cambridge: Cambridge University Press.
29. McLennan, Gregor (2003). *Sociology, eurocentrism and postcolonial theory*. European Journal of Social Theory.
30. Mignolo, W.D. (1996) *Colonial and Postcolonial Discourse: Cultural Critique or Academic Colonialism?*
31. Miguel, E. (2004). *Tribe or Nation?* Nation building and Public goods in Kenya versus Tanzania. *World Politics*. Vol 56(3).
32. Nicolas van de Walle (2003). “Presidentialism and Clientelism in Africa’s Emerging Party Systems,” *Journal of Modern African Studies*, 42 no. 2.
33. Ochola, Leadership and Economic Crisis in Africa, Nairobi: Kenya Literature Bureau, 2007: 426.
34. Povelja Ujedinjenih naroda, Februar 2019,
http://www.mvep.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/ugovori/povelja_un_hr.pdf.
35. Putnam, Robert (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. New Jersey: Princeton University Press.

36. Raftopoulos, B (1999). *Problematising Nationalism In Zimbabwe: A Historiographical Review*. *Zambezia*, Vol. 26.
37. Reid, Richard (2012). *A History of Modern Africa: 1800 to the Present*. Oxford: John Wiley & Sons.
38. Rejai, Mostafa; Cynthia H. Enloe (1969). *Nation-States and State-Nations*. International Studies Quarterly.
39. Rothchild, D. (1983). *Collective demands for improved distributions*. Westview Press: London.
40. Spivak Gayatri Chakravorty (1990). *Can the Subaltern Speak?*, Cary Nelson, Lawrence Grossberg (ed.), Marxism and the Interpretation of Culture, Chicago.
41. Stephenson, C. (2005). Nation Building. *Beyond Intractability*.
42. Stuart, Hall (1994) *Cultural identity and diaspora*, New York: Columbia University Press.
43. Tilly, Charles (1985). *War Making and State Making as Organized Crime*. u *Bringing the State Back*. Eds. EVANS, Peter, RUESCHEMEYER, Dietrich a SKOCPOL, Theda. Cambridge: Cambridge University Press.
44. Von Bogdandy, Häußler, Hanschmann, and Utz (2005). *State-Building, Nation-Building, and Constitutional Politics in Post-Conflict Situations: Conceptual Clarifications and Appraisal of Different Approaches*.
45. Weber, E. (1976) *Peasants into Frenchmen: The Modernization of Rural France, 1870-1914* Stanford: Stanford University Press.
46. Wesseling, H. L (1996). *Divide and Rule: The Partition of Africa, 1880–1914*. West Port,
47. Young, C. (1985) Ethnicity and the colonial and post-colonial state in Africa.” u P. Brass (ed) *Ethnic Groups and the State*. London: Croom Heim Press.
48. Young, C. (1994). *The African Colonial State in Comparative Perspective*. New Haven, CT: Yale University Press.

IZJAVA O PLAGIJARIZMU

Kao studentica magisterskog studija na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu potpisujem izjavu da sam upoznata sa Zakonom o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo i Etičkom kodeksu Univerziteta u Sarajevu. Ovom izjavom potvrđujem da sam magisterski rad napisala samostalno i koristeći se isključivo navedenom bibliografijom, te da ovaj rad nije korišten pri bilo kakvom drugom ocjenjivanju. Saglasna sam da jedan primjerak mog rada bude javno dostupan preko biblioteke Fakulteta političkih nauka.

Mjesto/datum: _____

Potpis : _____